

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Daniela Kovářová

New Deal

Diplomová práce

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „New Deal“ vypracovala samostatně, pouze s využitím zdrojů v práci uvedených.

V Ostravě dne 26.3.2010

Daniela Kovářová

Dovoluji si tímto poděkovat vedoucímu diplomové práce prof. JUDr. Eduardu Vlčkovi, CSc. za jeho odborné vedení při vypracovávání této diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat Tomášovi, své rodině, přátelům a Overnite Magpie za podporu při vzniku této práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1. Velká hospodářská krize a její příčiny	10
1.1 Vznik moderní Ameriky	10
1.2 Éra pokroku (1900 – 1917)	13
1.3 Vstup do války a „bouřlivá dvacátá léta“	15
1.4 Krach na newyorské burze a Hooverovo úsilí o nápravu	17
2. Franklin D. Roosevelt a jeho „New Deal“	19
2.1 Franklin Delano Roosevelt – osobnost a politik	19
2.2 Trnitá cesta k prezidentskému úřadu	21
2.2.1 Rooseveltovi stoupenci	21
2.2.2 Rooseveltovi odpůrci	21
2.2.3 Brain Trust	22
2.2.4 Velké vítězství	23
2.3 Legislativa prvních sta dní	25
2.4 Zrušení prohibice a další reformy prvního New Dealu	30
3. New Deal a Nejvyšší soud	32
3.1 Volby do Kongresu 1934	32
3.2 Nejvyšší soud v. New Deal	34
3.3 Druhý Brain Trust	36
4. Druhý New Deal	37
4.1 Zákon o sociálním zabezpečení	37
4.2 Reformy v oblasti zaměstnanosti a pracovních vztahů	39
4.3 Ostatní legislativní činnost	40
5. Rok 1936 – 1939	43
5.1 Prezidentské volby 1936	43
5.2 Další střety s Nejvyšším soudem a reforma Nejvyššího soudu	44
5.3 Hospodářská krize druhé poloviny třicátých let a aktivizace odborového hnutí	47
5.3.1 Hospodářský propad	47
5.3.2 New Deal a odbory	49
5.4 Orientace na zahraniční politiku a konec New Dealu	51
ZÁVĚR	53
PRAMENY A LITERATURA	56
ABSTRAKT/ABSTRACT	62
KLÍČOVÁ SLOVA/KEY WORDS	62

ÚVOD

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma New Deal (Nový úděl). Tento soubor sociálních a ekonomických reforem, uvedených v život ve třicátých letech dvacátého století jako reakce na velkou hospodářskou krizi, je nerozlučně spjat s výraznou osobností třicátého druhého amerického prezidenta Franklina D. Roosevelta. O významu tohoto neobyčejného státníka svědčí také fakt, že byl jako jediný muž v celých politických dějinách USA čtyřikrát zvolen hlavou státu.

Na svou dobu a americké poměry, kde byť sebemenší náznak pomoci ze strany státu byl označen jako „socialismus“, převratná legislativní opatření jsou charakterizována třemi pojmy, jež jsou ve své podstatě cíli Rooseveltovy obrodné politiky: Relief (úleva), Recovery (obnova), Reform (náprava, zlepšení). Tyto pojmy záměrně uvádím také v anglickém jazyce, kde se s nimi můžeme setkat pod označením „3 R's“.

Co se týče objasnění těchto tří znaků nového údělu, jedná se o spojení poskytování krátkodobé pomoci drtivému množství nezaměstnaných ve formě vytvoření co největšího počtu pracovních míst (Relief), pozvednutí a „přebudování“ ekonomického sektoru za účelem překonání velké hospodářské krize (Recovery) a nové uspořádání a zvýšení intervence vlády do státních záležitostí – v důsledku se jedná o opuštění ekonomické zásady laissez-faire (Reform).

Primárním cílem mé práce je nastínění vývoje ekonomicko-sociální situace od vzniku takzvané „moderní Ameriky“ v šedesátých letech devatenáctého století, která vedla k nejdelší a nejrozšířenější krizi dvacátého století, a přiblížení jednotlivých legislativních opatření takzvaného prvního a druhého období nového údělu, jejichž „duchovními otci“ jsou představitelé Columbijské a Harvardské univerzity. Právě rozporuplné názory a představy této vysokoškolské inteligence se staly největším přínosem při vytváření převratných a dalekosáhlých reforem.

Hlavním podnětem k volbě tohoto tématu byla snaha postihnout příčiny, které vedly ke vzniku hospodářské krize, přiblížit pozadí tohoto nešťastného období amerických dějin, jež bývá v současnosti zmiňováno v souvislosti s celosvětovou ekonomickou krizí 21. století, a objasnit okolnosti vedoucí k opětovnému znovuzvolení prezidenta Roosevelta do úřadu hlavy státu.

New Deal a osobnost F. D. Roosevelta si získaly zájem jak zahraničních, tak domácích autorů. Mezi zahraniční autory zabývající se touto tematikou patří významný americký historik a sociální kritik, známý mimo jiné pro svou aktivní účast v prezidentské kampani senátora Roberta F. Kennedyho roku 1968, Arthur M. Schlesinger, Jr., jenž se ve své publikaci *The Coming of the New Deal (The Age of Roosevelt, Vol. II)*¹ podrobně zabývá jednotlivými reformami a institucemi vzniklými v souvislosti s novým údělem. Publikace *Franklin D. Roosevelt and The New Deal*² rovněž významného amerického historika a bývalého profesora historie Univerzity v Severní Karolíně Williama E. Leuchtenburga navíc podává reakci Hooverovy politiky na nastalou krizi, nastiňuje Rooseveltovu prezidentskou kampaň a dále pojednává o fašistické hrozbě.

Dalšími americkými autory a zároveň historiky, jež se zabývají tímto tématem, jsou George B. Tindall a rektor Furman University David E. Shi ve své společné publikaci *America: A Narrative History*³ či Henry Steele Commager a Allan Nevins, kteří ve své knize *Pocket History of the United States*⁴ uvádějí vývoj společenské a hospodářské situace jednotlivých skupin obyvatelstva novodobých amerických dějin.

V neposlední řadě bych ráda zmínila profesora americké historie dvacátého století na University of California M. E. Parrish, v jehož publikaci *Anxious Decades: America in Prosperity and Depression, 1920-1941*⁵, se setkáváme s barvitým popisem situace ve Spojených státech od dvacátých let dvacátého století, kdy se ujal vlády první z trojice po sobě následujících republikánských prezidentů William Harding, až po napadení americké námořní základny Pearl Harbor v prosinci 1941 a vstup USA do druhé světové války.

¹ SCHLESINGER, Arthur, Jr. : *The Coming of the New Deal (The Age of Roosevelt, Vol. II)*. 1. vydání. Boston: Houghton Mifflin Company, 1958, 669 s.

² LEUCHTENBURG, William, E.: *Franklin D. Roosevelt and The New Deal (1932-1940)*. 1. vydání. New York: Harper & Row, Publisher, Inc., 1963. 390 s.

³ TINDALL, Georgie, B., SHI, David, E.: *Dějiny Spojených států amerických*. 2. vydání. Praha: NLN, 1996. 897 s.

⁴ NEVINS, Allan, COMMAGER, Henry, S.: *Dějiny Spojených států*. 1. vydání. Klatovy: AMLYN, 1994. 379 s.

⁵ PARRISH, Michael, E.: *Anxious Decades: America in Prosperity and Depression, 1920-1941*. 1. vydání. New York: W. W. Norton & Company, Inc., 1992. 529 s.

Ve své diplomové práci vycházím také z díla profesora Stanfordské právní školy a odborníka na americkou právní historii Lawrence M. Friedmana: *American Law in the 20th Century*⁶.

V souvislosti s problematikou slabých sociálních vrstev na počátku dvacátého století, zejména vykořisťovaných dělníků, je velmi přínosným dílem román Uptona Sinclaira *Džungle*⁷, kde mimo jiné šokujícím způsobem popisuje velmi špatné hygienické poměry chicagských jatek.

Historií Spojených států od Wilsona po Kennedyho se zabývá francouzský autor André Maurois, vlastním jménem Emile Salomon Wilhelm Herzog, ve své publikaci *A History of the USA: from Wilson to Kennedy*⁸.

Při čerpání informací o osobnosti prezidenta F. D. Roosevelta vycházím mimo jiné z díla slovenského autora Josefa Blahože *F. D. Roosevelt: Opustená cesta*⁹ a ruského autora Nikolaje Nikolajeviče Jakovleva *Franklin D. Roosevelt: Člověk a politik*¹⁰, jež seznamuje s životem budoucího prezidenta od raného dětství přes jeho první úspěchy či nezdary na politickém poli.

Ve své práci také čerpám z publikací řady českých autorů, jež přinášejí ve svých dílech komplexní pohled na příčiny vzniku ekonomické krize a zabývají se politikou a osobností F. D. Roosevelta. Těmito autory jsou Jaromír Matoušek¹¹, Jan Navrátil¹², Adolf Mertl¹³, Stanislav Budín¹⁴, Eduard Maška¹⁵, Zdeněk Bradáč¹⁶, Ivan Brož¹⁷ či dvojice autorů Pavel Kavka a Jiří Vítek¹⁸.

Důležitý pramen mé práce rovněž představuje článek vysokoškolského pedagoga Ladislava Tajovského¹⁹ *Historické a myšlenkové pozadí New Dealu*,

⁶ FRIEDMAN, Lawrence, M.: *American Law in the 20th Century*. 1. vydání. New Haven: Yale University Press, 2002. 722 s.

⁷ SINCLAIR, Upton: *Džungle*. 3. vydání. Praha: Mladá Fronta, 1974. 340 s.

⁸ MAUROIS, André: *A History of the USA: from Wilson to Kennedy*. 1. vydání. GB: Weidenfeld & Nicolson, 1964. 365 s.

⁹ BLAHOŽ, Josef: *F. D. Roosevelt: Opustená cesta*. 1. vydání. Bratislava: Obzor, 1988. 318 s.

¹⁰ JAKOVLEV, Nikolaj, N.: *Franklin D. Roosevelt: Člověk a politik*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1985. 502 s.

¹¹ MATOUŠEK, Jaromír: *Spojené státy americké. Hospodářsko-politický vývoj národa*. 1. vydání. Praha: Fr. Borový, 1948.

¹² NAVRÁTIL, Jan: *Stručné dějiny USA*. 2. vydání. Praha: Svoboda, 1984.

¹³ MERTL, Adolf: *Nástin dějin Spojených států amerických*. 1. vydání. Praha: Sfinx, 1948.

¹⁴ BUDÍN, Stanislav: *USA – Portrét národa*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1948.

¹⁵ MAŠKA, Eduard: *Kdo je F. D. Roosevelt*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1946.

¹⁶ BRADÁČ, Zdeněk: *„Zlatá“ dvacátá léta*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1983. 277 s.

¹⁷ BROŽ, Ivan: *Vůdcové: W. Churchill, Josif V. Stalin, F. D. Roosevelt, B. Mussolini, H. Truman, Hideki Tódžó, Čankajšek, A. Hitler, Charles de Gaulle*. 1. vydání. Praha: Olympia, 2001. 278 s.

¹⁸ KAVKA, Pavel, VÍTEK, Jiří: *Spojené státy americké*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1977. 358 s.

¹⁹ TAJOVSKÝ, Ladislav: *Historické a myšlenkové pozadí New Dealu* [online]. Acta Oeconomica Pragensia, roč. 13, č. 3, 2005, dostupné na <http://www.vse.cz/aop/pdf/154.pdf> dne 20.3.2010, s. 151.

ve kterém se především zabývá ekonomickými aspekty amerického hospodářství v prvních třech desetiletích předcházejících novému údělu a také zahraniční politikou.

Veškerá použitá literatura je uvedena v seznamu pramenů a literatury.

Z hlediska struktury rozděluji práci do pěti kapitol. V první kapitole se zaměřuji na velkou hospodářskou krizi a její příčiny, přičemž se zabývám sociálním a ekonomickým pozadím vzniku takzvané moderní Ameriky, které se datuje do šedesátých let devatenáctého století, což konkretizuji v první podkapitole. Druhá podkapitola rozvádí období nového myšlenkového a politického proudu – progresivismu, kde je nutno hledat základní ideová východiska programu Franklina D. Roosevelta²⁰, a v dalších dvou podkapitolách se zabývám vlivem republikánské vlády na vývoj americké ekonomiky, bezprostředními důvody krachu na newyorské burze a následné několikaleté velké hospodářské krizi.

Ve druhé kapitole se věnuji osobnosti Franklina Delano Roosevelta. V jednotlivých podkapitolách se zabývám jeho ranou politickou kariérou, ale především jeho snahou o zvolení do úřadu prezidenta Spojených států a jeho následným vlivem na chod veřejného života. Zmiňuji také okolnosti zformování Rooseveltova týmu poradců a spolupracovníků, jež se podíleli na tvorbě legislativních opatření prvního období New Dealu. Samostatná podkapitola pojednává o početných reformách a vzniku nových organizací v průběhu prvních sta dní nového údělu, jež jsou také jednotlivě představeny. Druhou kapitolu uzavírá pojednání o důvodu přijetí dvacátého prvního dodatku k ústavě – zrušení prohibice.

Třetí kapitola je věnována volbám do kongresu roku 1934, Rooseveltovým bojům s Nejvyšším soudem a jsou zde také zmíněny okolnosti, jež vedly k utvoření nové skupiny prezidentových nejbližších spolupracovníků, členů takzvaného druhého Brain Trustu.

Čtvrtá kapitola představuje nejvýznamnější reformy druhého období New Dealu – zákon o sociálním zabezpečení a reformy v oblasti zaměstnanosti a pracovních vztahů. Poslední podkapitola je věnována institucím, jež se zaměřovaly na různorodé skupiny obyvatelstva a jejichž cílem bylo vytvořit pracovní místa co největšímu počtu lidí.

²⁰ TAJOVSKÝ: *Historické a myšlenkové pozadí New Dealu*, s. 135.

Cílem páté kapitoly je zachytit politický, ekonomický a sociální vývoj v letech 1936 – 1939. V podkapitolách se zaměřuji na významné mezníky druhé poloviny třicátých let. Jsou jimi předně znovuzvolení stávajícího prezidenta, neúspěšný Rooseveltův pokus o reformu Nejvyššího soudu a vypuknutí nové hospodářské krize v letech 1937 – 1938, jejímž následkem byla zvýšená aktivita odborů. Pátou kapitolu uzavírá stručný nástin Rooseveltovy mezinárodní politiky, jejíž základ sahá již do prvního období nového úřadu.

Co se týče metodologického zpracování tématu, používám komparativní a analytický teoretický přístup.

1. Velká hospodářská krize a její příčiny

1.1 Vznik moderní Ameriky

Za nejvýznamnější mezník amerických moderních dějin lze zajisté považovat občanskou válku v 60. letech 19. století. Přesto, že kořeny moderní Ameriky pronikají hluboko do předválečných let, tento konflikt mezi státy amerického Severu, které se zformovaly v takzvanou Unii, a americkým Jihem (tzv. Konfederace) výrazným způsobem urychlil vývoj průmyslu, uspíšil využití přírodního bohatství, hromadné výroby, bankovních investic, zahraničního obchodu, a přivedl do popředí nové pokolení „průmyslových kapitánů“ a velkých kapitalistů.²¹ Vítězství průmyslového Severu vedlo k plnému rozvoji kapitalismu i na výrazně zemědělském Jihu. Spojené státy se během následujících desetiletí po válce změnily ve vyspělý průmyslově-agrární stát.

Dalším podstatným faktorem, který ovlivnil dějiny americké společnosti, byla neutuchající vlna imigrantů, hnána ze svých domovských zemí převážně jižní a východní Evropy a Asie představou nového lepšího života (po roce 1890 tvořily tyto skupiny více než polovinu příchozích a v prvním desetiletí nového století dokonce již sedmdesát procent přistěhovalců do Ameriky²²).

Tato silná imigrační vlna, stejně jako obyvatelé přicházející z okolního venkova, způsobila prudký rozvoj měst a s tím související problémy v podobě zhoršených životních podmínek. Již nebyl kladen důraz na dodržování stavebních a hygienických norem. Nové obytné domy, takzvané činžáky, obvykle šesti až osmipatrové, byly namačkány těsně na sebe.²³ Neobyčejně vysoká úmrtnost mezi přistěhovalci a značná kriminalita jsou připisovány právě těmto nuzným poměrům.

Rostoucí nenávisť k této pro rodilé Američany spodní vrstvě obyvatelstva vyvolala v osmdesátých letech vznik Amerického sdružení na ochranu. Hlavním

²¹ NEVINS, Allan, COMMAGER, Henry, S.: *Dějiny Spojených států*. Klatovy: Amlyn, 1994. s. 194.

²² TINDALL, Georgie, B., SHI, David, E.: *Dějiny Spojených států amerických*. 2. vydání. Praha: NLN, 1996. s. 412.

²³ Prostředí oněch činžovních domů přibližují autoři TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 416. „Do každé budovy se mohlo nacpat dvacet čtyři až třicet dva rodin, což znamenalo, že v některých městských blocích bydlely až čtyři tisíce lidí. Úzká větrací šachta mezi domy (cca šedesáticentimetrová) příliš vzduchu nepřiváděla, zato však zvětšovala nebezpečí požárů, neboť právě tento průduch rodmýchával plameny, které pak přeskakovaly na další domy. (...) Rodiny nacpané v těchto bytech neměly soukromí, prostor ani slunce.“

programem tohoto hnutí bylo snížení přistěhovalectví, přísnější požadavky při udělování občanství, zákaz zaměstnávat cizince nebo katolíky a výlučná školní výuka „amerického“ jazyka.²⁴

K pozitivním stránkám překotné poválečné industrializace se řadí vybudování nejhustší a nejrozsáhlejší sítě železnic té doby na celém světě, i když způsob, jakým byly kongresem a potažmo i jednotlivými státy a obcemi poskytnuty pozemky železniční společnosti²⁵, stejně jako nečinnost vlády, která pouze shovívavě přihlížela obsazování veřejných pozemků a kácení veřejných lesů, svědčí o důsledném dodržování liberální ekonomické zásady laissez-faire²⁶, která ustoupila až na sklonku století Rooseveltově progresivismu.

Dynamický růst amerického hospodářství s sebou přinesl i vznik velkých kapitalistických společností, takzvaných trustů. Spojené státy se ukázaly být ideálním prostředím pro nebývalý rozvoj těchto průmyslových obrů. Příčinou bylo obrovské přírodní bohatství, soutěž železničních společností, jež zajišťovala průmyslovým výrobkům celonárodní odbytiště, patentní zákony umožňující monopol na nejdůležitější technické pochody, velkomyslné propůjčování veřejných pozemků a shovívavý výklad pozemkových zákonů, které pomáhaly společnostem, které byly dost velké, aby mohly zahájit ve velkém těžbu rudy a uhlí a kácení lesů.²⁷ Federální systém umožňoval založení společnosti ve státě, kde zákony byly shovívavé, ale společnost mohla pak pracovat ve všech státech, a celní hradby chránily před cizí soutěží.²⁸

Rozporuplný postoj americké společnosti, která se na jednu stranu velkého kapitálu bála, na druhou stranu jej však obdivovala, stále oddaloval jakýkoliv legislativní zásah proti těmto „zákeřným příšerám“, jak monopoly označil humorista F. P. Dunn.

Roku 1890 byl však přijat Shermanův protitrustový zákon (Sherman Antitrust Act), jenž postavil mimo zákon všechny monopoly, smlouvy, kombinace

²⁴ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 416.

²⁵ KAVKA, Pavel, VÍTEK, Jiří: *Spojené státy americké*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1977. s. 99.

Federální vláda poskytovala železniční společnosti jako pobídkovou subvenci několik kilometrů čtverečních půdy podle každého kilometru trati.

²⁶ *Laissez-faire*: heslo klasického liberalismu vyjadřující hlavní ekonomickou zásadu, aby hospodářskému dění byla ponechána volnost a aby zejména stát do něj nezasahoval. Občas se vyskytují fráze jako „trh vše vyřeší“ a „dejte trhu volnou ruku“.

Dostupné na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Laissez_faire.

²⁷ NEVINS, COMMAGER: *Dějiny Spojených států*, s. 222.

²⁸ Tamtéž.

a úmluvy za účelem omezení výroby a obchodu.²⁹ Ovšem pokaždé, když se vláda pokoušela zakročit proti monopolům, našli kapitalisté nejbezpečnější záštitu právě v soudních síních, takže vše zůstalo při starém.

Postoj americké společnosti k dělnické třídě v druhé polovině devatenáctého století³⁰ naznačuje, jak byla jejich sociální a ekonomická situace složitá. Dělnická třída se začala organizovat a pořádat stávková hnutí. V roce 1881 vznikla odborová ústředna, v roce 1886 nazvaná Americká federace práce (American Federation of Labor), která získala důvěru dělnické třídy mimo jiné také tím, že vedla boj za osmihodinovou pracovní dobu a přijetí zákonů o ochraně při práci.³¹

Dalším citlivým tématem poslední třetiny devatenáctého století byla tíživá situace farmářů. Zatímco na Jihu se společenské postavení bývalých otroků fakticky nezměnilo, což vedlo ke vzniku pachtýřského systému³², na Severu vedl přílišný vývoj zemědělství k nadvýrobě. Tato domácí nadvýroba a vzrůstající mezinárodní konkurence na světových trzích byly příčinou dlouhodobého poklesu cen zemědělských produktů.

Důkazem neregulovaného hospodářství a sílící sociální nespravedlnosti byly i vysoké železniční sazby, proti kterým byli farmáři prakticky bezmocní a vysoká cla, která omezovala dovoz a nepřímo i vývoz.

²⁹ NEVINS, COMMAGER: *Dějiny Spojených států*, s. 228.

³⁰ NEVINS, COMMAGER: *Dějiny Spojených států*, s. 235. „Mnozí Američané považovali za samozřejmé, když kapitalisté se zúčastňují politického života, ale spatřovali něco protiamerického, když totéž dělali dělníci; schvalovali vládní pomoc průmyslu, ale hrozili se, když vláda pomáhala dělníkům a prohlašovali, že je to socialismus, anebo povolení nepřipustnému nátlaku; tvrdili, že vkladatel má přirozené právo na slušný výdělek za svůj vklad, ale pochybovali, zda má dělník právo na slušnou odměnu za svou práci, kromě toho, co vymůže na svém zaměstnavateli; a nezaměstnanost považovali za vůli Boží.“

³¹ KAVKA, Pavel, VÍTEK, Jiří: *Spojené státy americké*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1977. s. 100.

³² NEVINS, COMMAGER: *Dějiny Spojených států*, s. 199. Pachtýřský systém: nový pracovní systém, jež vzniká koncem války. Podstatou tohoto systému bylo, že plantážník nabídl svým bývalým otrokům, aby zůstali na jeho farmě a pokračovali v práci. Farmář poskytoval nájemcům ubytování, pozemek, nástroje a další pomoc, dokud nebude sklizena úroda. Neplatily se mzdy, ale když byla úroda sklizena, plantážník ji rozdělil mezi dělníky.

1.2 Éra pokroku (1900 – 1917)

Postoj americké veřejnosti k úloze státu ve společenském životě doznal na počátku dvacátého století výrazných změn. Vlády byly vyzývány k větší intervenci ve všech oblastech amerického života. Od nástupu Theodora Roosevelta do prezidentského úřadu až po vstup spojených států do první světové války v dubnu 1917 se datuje období tzv. progresivismu jako myšlenkového a politického proudu, který reflektoval tento nový přístup.

„Volání“ po sociální spravedlnosti se stalo jedním z klíčových rysů pokrokového hnutí. Národní výbor pro dozor nad prací dětí založený v roce 1904 se zasloužil ve většině států o prosazení zákonů, které zakazovaly práci nezletilým dětem a omezovaly pracovní dobu pro starší děti. Avšak tyto zákony nebyly dostatečné. Sčítání lidu roku 1930 prokázalo, že přes dva miliony chlapců a děvčat mladších osmnácti let je zaměstnáno za mzdu.³³ Teprve New Deal učinil této národní ostudě přítrž. Následovaly zákony o regulaci pracovní doby žen a zákony o kontrolách továren a přísnější stavební normy jako důsledky katastrof, ke kterým docházelo kvůli špatným pracovním podmínkám.

Dalšími problémy, jež si nekompromisně žádaly reformu, byly regulace obřích společností, reorganizace vládních úřadů a demokratizace vlády pomocí přímých primárních voleb, kde by kandidáti byli navrhováni celou členskou základnou strany a ne jen úzkou politickou špičkou³⁴ či přímá volba senátorů veřejností, která byla schválena r. 1912 Senátem jako Sedmnáctý dodatek k Ústavě.

Theodore Roosevelt je označován za nejvýraznějšího prezidenta od dob Abrahama Lincolna. Do funkce hlavy státu nastoupil roku 1901 po atentátu na prezidenta McKinleye.

T. Roosevelt je považován za hlavního představitele progresivismu, jehož sociální a ekonomický rozměr byl v období, kdy zastával prezidentský úřad, vtělen do programu Square Deal (Spravedlivý úděl).

Mezi jeho nejvýznamnější úspěchy na poli zákonodárství se bezesporu řadí ochrana spotřebitele (např. zákon o nezávadných potravinách a léčivech, zákon

³³ NEVINS, COMMAGER: *Dějiny Spojených států*, s. 245.

³⁴ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 477.

o kontrole masa z 30. června 1906³⁵), ochrana přírody, posílení dosavadních protitrustových zákonů a přísnější kontrola velkého podnikání. Během jeho úřadování bylo podáno kolem pětadvaceti žalob proti trustům.³⁶ Bylo zřízeno např. Ministerstvo průmyslu a obchodu.

Za obrovský přínos jeho vlády můžeme považovat, že se zvýšila funkce federálních orgánů v oblastech, které dříve regulovány buď nebyly nebo spadaly pod pole působnosti lokálních autorit. Square Deal se stal ideovým předobrazem programu F. D. Roosevelta New Deal.³⁷

Po nevýrazné vládě Williama H. Tafta (1909 – 1913) zvítězil v prezidentských volbách v roce 1912 a 1916 demokrat Woodrow Wilson. Ve volebním roce 1912 se střetávají programy Th. Roosevelta (Nový nacionalismus) a W. Wilsona (Nová svoboda). Autor Wilsonova programu Louis Brandeis inspiroval mnohá opatření New Dealu a on sám jako liberální soudce patřil k hlavním zastáncům reformistické politiky Franklina D. Roosevelta během jeho sporů s Nejvyšším soudem.

Během jeho prezidentského období byla přijata řada významných zákonů, například Underwoodův a Simmonsův daňový zákon (Underwood-Simmons Act; 1913), jenž snížil cla, zavedl daně z příjmů a zvýšil státní důchod, Zákon o federálních rezervách (Federal Reserve Act; 1913), jenž vytvořil nový bankovní systém či Claytonův protitrustový zákon (Clayton Antitrust Act) z roku 1914, který řešil otázku cenové diskriminace.

³⁵ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 483. Po přečtení románu *Džungle* Uptona Sinclaira, který ve své knize velice přesně přibližuje odporné poměry v chicagském konzervářenském průmyslu, Roosevelt vyslal do Chicaga dva federální vyšetřovatele. Jejich zpráva potvrdila vše, co Sinclair napsal. Na základě těchto podkladů vypracoval Roosevelt návrh zákona, který se týkal řešení tohoto problému.

³⁶ Tamtéž, s. 481.

³⁷ TAJOVSKÝ: *Historické a myšlenkové pozadí New Dealu*, s. 135.

1.3 Vstup do války a „bouřlivá dvacátá léta“

Již před vstupem Spojených států do války v dubnu 1917 podstatně vzrostla průmyslová i zemědělská výroba. Spojené státy podporovaly státy Dohody dodávkami zbraní či potravin a sám prezident Wilson schvaloval poskytování úvěrů válčícím mocnostem.

Došlo k vytvoření nových institucí³⁸ oprávněných rozhodovat o výstavbě nových závodů, o alokaci potravin, určovat skladbu zboží a se souhlasem prezidenta stanovovat ceny.

Na počátku roku 1918 předložil Wilson Kongresu svých proslulých Čtrnáct bodů. Prohlášení obsahovalo mimo jiné požadavek svobody moří, otevřenou diplomacii – žádné tajné dohody, volný mezinárodní obchod a zejména založení Společnosti národů jakožto mezinárodní organizace států pro zajištění míru a bezpečnosti. Spojené státy se členem Společnosti národů nikdy nestaly.

Poválečná léta se vyznačovala neobyčejným rozmachem stávkového hnutí. Ze strachu před vzestupem dělnického a revolučního hnutí rozpoutala na přelomu let 1919 a 1920 vláda pronásledování, které bylo namířeno především proti komunistům („*Rudá hrozba*“) a přistěhovaleckým dělníkům.

Hlavní otázkou v bojích dělnické třídy bylo právo odborů uzavírat kolektivní smlouvy, jejichž součástí by bylo ustanovení o tzv. uzavřené dílně (closed shop).³⁹ Podle něho by zaměstnavatelé ztratili možnost najímat do práce nečleny odborů, zejména jako stávkokaze. Většina stávek však byla neúspěšná a podnikatelé v hlavních průmyslových odvětvích prosadili zásadu „otevřené dílny“ (open shop).⁴⁰

Zemědělcům se ve dvacátých letech nevedlo o mnoho lépe. Následkem oživení zemědělské výroby v Evropě ceny zemědělských výrobků prudce klesly. Dalším problémem byla nadúroda.

Poválečné vlády W. Hardinga, C. Coolidge a H. Hoovera v letech 1921 až 1933 se přikláněly k uplatňování zásady laissez-faire, už ne ovšem v takovém měřítku jako tomu bylo v druhé polovině devatenáctého století. Všichni tito prezidenti byli republikáni a republikánská strana dvacátých let měla ráz vysloveně

³⁸ Např. Rada válečného průmyslu v čele s Bernardem Baruchem; Potravinová správa, jíž šéfoval Herbert Hoover.

³⁹ KAVKA, VÍTEK: *Spojené státy americké*, s. 104.

⁴⁰ Tamtéž.

konzervativní, až reakční. V domácí politice republikánští prezidenti podporovali vysoká ochranná cla, v zahraniční politice izolacionismus.⁴¹ Zavedení vyšších cel však mělo neblahé důsledky. Zatímco v předválečných letech proudil do Ameriky zahraniční kapitál, během války se Spojené státy poskytováním soukromých a veřejných úvěrů Spojencům změnily z dlužníka na věřitele. Ale celní bariéry proti dovozu způsobily, že státy nebyly schopny splácet svůj dluh vůči USA.

Daňové zákony se staly dalším z řady nepřilíš prozíravých kroků. Maximální sazba daně z příjmu fyzických osob byla snížena z šedesátipěti na konečných dvacet procent, bylo zrušeno zdanění vysokých zisků, snížena daň z nemovitostí a zrušena darovací daň.⁴² Těmito opatřeními tehdejší ministr financí Mellon velmi prospěl nejenom vyšší spotřebě a podnikatelské činnosti, ale rovněž spekuláční horečce z let 1927 – 1929.

Dvacátá léta jsou všeobecně vnímána jako období prosperity, lehkomyšlnosti a optimismu. Lidé si dokonce brali půjčky, aby mohli investovat do cenných papírů. Tehdejší tisk se hemžil zprávami o velikých ziscích, což podněcovalo chuť prostých občanů ukládat peníze do spekuláčních papírů.

Masová reklama měla obrovský vliv na život střední třídy. Lidé byli pobízeni, aby se zřekli své tradiční šetrnosti a naučili se radovat ze spotřeby. Zboží, které si dříve mohli dovolit pouze boháči – fotoaparáty, náramkové hodinky, zapalovače, vysavače, pračky - bylo teď přístupné i příslušníkům pracující třídy.⁴³ „Demokratizace“ automobilového průmyslu způsobila, že roku 1929 bylo registrováno přes třiatdvacet milionů kusů.⁴⁴

⁴¹ MERTL, Adolf: *Nástin dějin Spojených států amerických*. 1. vydání. Praha: Sfinx, 1948. s. 304.

⁴² MERTL: *Nástin dějin...*, s. 311.

⁴³ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 548.

⁴⁴ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 550. První automobil určený k prodeji byl vyroben roku 1895, avšak revoluci v automobilismu představovalo založení Fordových závodů roku 1903.

1.4 Krach na newyorské burze a Hooverovo úsilí o nápravu

Roku 1929 se prezidentského úřadu ujímá „velký inženýr“ Herbert Hoover. Mezi jeho počiny ve funkci hlavy státu patří přijetí Hawley-Smootova sazebníku (Smoot-Hawley Tariff), který zvedl cla na rekordně vysokou úroveň a tím vyvolal v zahraničí odvetná protiopatření a poškodil zemědělce a zahraniční obchod. Dalším opatřením bylo zmírnění daňové povinnosti pro skupiny obyvatel s nižšími příjmy, což uvolnilo další peněžní prostředky, které „si našly cestu“ na Wall Street.

„Zde bylo možno dělat spekulativní nákupy akcií – složit určitou malou částku (obvykle ve výši deseti procent) a zbytek si vypůjčit od makléře, který si akcie podržel jakožto záruku pro případ nepříznivého vývoje trhu. Jestliže pak cena akcií klesla a kupující nebyl schopen sehnat další hotovost, makléř akcie prodal, aby tak pokryl svoji pohledávku.“⁴⁵

Přes narůstající varovné signály v americkém hospodářství, které se vyznačovaly poklesem výroby a rostoucí nezaměstnaností, obchod na burze stále kvetl. I prezident, znepokojen vývojem situace, se snažil omezit spekulaci, avšak bezúspěšně. *4. září 1929 se ceny akcií otráslly a den nato klesly. Spekulativní akciový trh jakžtakž doklopýtal až do října; (...) 23. října se ceny akcií zhroutily a den nato vypuklo divoké úsilí zbavit se akcií; trvalo až do chvíle, kdy přišla zpráva, že přední bankéři vytvořili sdružení s cílem ceny stabilizovat. (...) V úterý 29. října, které se stalo do té doby nejtemnějším dnem v historii burzy, klesl index o dalších třiačtyřicet bodů, tedy téměř o třináct procent. (...) Během října klesla hodnota akcií na newyorské burze v průměru o třicet sedm procent.⁴⁶*

Hospodářská krize měla nedozírné následky. Neustále stoupal počet nezaměstnaných, ve městech hladověly miliony lidí, zatímco farmáři byli nuceni ničit zásoby potravin. Celé městské čtvrti a kolonie rodinných domků, postavených v době prosperity na dluh nebo na splátky, se vyprazdňovaly a jejich obyvatelstvo se stěhovalo do chatrčí nebo do vyřazených vagónů na periferii měst, kde se zakládaly kolonie chudiny, ironicky nazvané Hooversville na počest prezidenta, jenž

⁴⁵ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 556.

⁴⁶ Tamtéž.

sliboval věčný blahobyť.⁴⁷ Když roku 1932 krachuje jedna banka za druhou, jsou střední třídy zbaveny všech svých úspor a odkázány na dobročinnost milionářů.

Zoufalou situaci mnoha Američanů, kteří se vlivem vládní pasivity a morálnímu selhání svého prezidenta často ocitli až na prahu smrti, barvitě líčí uznávaný historik Arthur Schlessinger.⁴⁸

Jenže prezident Hoover jako by stále nechápal závažnost nastalé situace a nutnost vládního zásahu. Jakožto zastánce zásady „laissez-faire“ věřil, že si hospodářství pomůže samo. Návrh jakéhokoliv opatření, jež mělo ulehčit situaci masám nezaměstnaných a hladovějících lidí, byl zavrhnut jako „socialistický experiment“. Nezaměstnaní, kteří neměli žádnou oporu v sociálním zákonodárství, pořádali protestní shromáždění, demonstrace a další akce. Hladových pochodů na Washington se zúčastnily statisíce lidí.

Na jaře 1932 došlo také k demonstraci veteránů první světové války před Bílým domem. Těmto veteránům, přezdívaným „Bonus Army“, byly slíbeny dle zákona z roku 1924 zvláštní prémie. Pod vedením generála MacArthura bylo povstání násilně potlačeno a veteráni vyhnáni z Washingtonu. Vláda tvrdila, že premiová armáda sestávala především z komunistů a kriminálků, což však nebylo ani velkou porotou ani Úřadem pro veterány nikdy prokázáno.

Během roku 1932 přijal Kongres zákony na pomoc bankám a železnicím, avšak Hooverův postoj k pomoci bídou sužovaným Američanům zůstával stále neměnný – na myšlenku uvolnění federálních prostředků přistupoval jen neochotně. Jediným jeho krokem ke zlepšení sociální situace ve společnosti byl zákon o nouzové pomoci a výstavbě z 21. července 1932, který přidělil Finanční korporaci pro obnovu částku 300 milionů dolarů na půjčky jednotlivým státům USA, povolil půjčky na veřejné práce na úrovni států a obcí a vyčlenil 322 milionů na veřejné práce federálního dosahu.⁴⁹ Tato pomoc ale byla politicky i sociálně nedostatečná.

Stále více politiků si uvědomovalo nutnost provedení sociálních a ekonomických reforem. A byl to právě guvernér státu New York Franklin D. Roosevelt, kdo uskutečnil ve svém úřadu množství demokratických opatření.

⁴⁷ BUDÍN, Stanislav: *USA – Portrét národa*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1948. s. 65.

⁴⁸ JAKOVLEV, Nikolaj, N.: *Franklin D. Roosevelt: Člověk a politik*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1985. s. 132.

⁴⁹ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 560.

2. Franklin D. Roosevelt a jeho „New Deal“

2.1 Franklin Delano Roosevelt – osobnost a politik

Franklin D. Roosevelt se narodil 30. ledna 1882 v Hyde Parku ve státě New York v rodině zámožného obchodníka Jamese Roosevelta a Sary D. Rooseveltové. Prožil šťastné dětství a během četných cest po Evropě se svými rodiči se naučil plynule hovořit francouzsky a německy.

Navštěvoval vyhlášenou střední školu v Grotonu, kde vešel ve známost svými vášnivými projevy na osamostatnění malých národů, zvláště Filipínců. Během španělsko-americké války měl v úmyslu vstoupit do vojska, jeho „vojenská kariéra“ však byla zmařena spalničkami.

Roku 1904 absolvoval Harvardskou univerzitu, kde se vyznamenal jako předseda své třídy a předseda rozličných klubů. Vášnivě se věnoval sportu a sbíral také knihy. Poté nastoupil na Columbijskou univerzitu, kde se věnoval studiu práv. Během prvního roku na univerzitě se oženil s Annou Eleanor Rooseveltovou; za svědka mu šel jeho vzdálený bratranec a bývalý prezident Spojených států Theodore Roosevelt. Po absolvování studia práv nastoupil v advokátní kanceláři; zakrátko byl pokládán za znamenitého zástupce v civilních věcech.

V té době se začal také zajímat o veřejný život a politiku. Stal se ovšem, navzdory rodinné tradici, stoupencem demokratické strany, jež hájila především zájmy zemědělců a F. D. Roosevelt se zdál být slibným kandidátem do státního senátu a po bouřlivé volební kampani se stal členem senátu státu New York.⁵⁰ V této funkci působí do roku 1912, kdy nastupuje na post druhého sekretáře v ministerstvu námořnictva.

V roce 1920 jej demokratická strana jmenuje kandidátem na úřad amerického viceprezidenta. V tomto boji ovšem zvítězil republikánský kandidát James O. Cox. Roosevelt se vrátil ke své advokátní praxi.

V létě 1921 ho postihla dětská obrna, která zanechala na jeho zdraví vážné následky v podobě ochrnutí dolních končetin. Po více než tříletém boji

⁵⁰ MAŠKA, Eduard: *Kdo je F. D. Roosevelt*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1946. s. 8.

s chorobou se opět vrátil ke své advokátní praxi, zároveň se také začal věnovat činnosti v různých dobročinných a obecně prospěšných institucích.

V roce 1924 podporoval svými projevy demokratického prezidentského kandidáta Alfreda E. Smithe a o čtyři roky později kandidoval na jeho naléhání na guvernéra státu New York. O dva roky později byl drtivou většinou zvolen znovu.

V tomto úřadu se stal zastáncem řady užitečných reforem. Rooseveltův návrh mimořádné pomocné služby ve státě New York, která měla být zajištěna zvýšením daně z příjmu v tomto státě o 50 %, byl schválen, a na jeho základě byla zřízena TERA (Temporary Emergency Relief Administration) – Správa dočasné nouzové pomoci.⁵¹ V následujících šesti letech poskytla TERA pomoc asi pěti milionům obyvatel státu v celkové částce 1 155 milionů dolarů.⁵²

⁵¹ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*, s. 135.

⁵² Tamtéž.

2.2 Trnitá cesta k prezidentskému úřadu

2.2.1 Rooseveltovi stoupenci

Od ledna 1931 se po celé zemi konala kampaň v jeho prospěch, ale samotný F. D. Roosevelt, jakmile přišla řeč na jeho případnou prezidentskou kandidaturu, záhadně mlčel. V té době začaly ve Spojených státech vznikat organizace nazvané „Rooseveltovi přátelé“. Jejich členové horlivě propagovali činy guvernéra státu New York a žádali, aby byl zvolen prezidentem.

Hlavní sídlo těchto guvernérových stoupenců bylo na newyorské Madison Avenue. Nezištný Louis McHenry Howe zde vybudoval středisko agitace na podporu svého dlouholetého přítele. Vedle Howea převzali organizační funkce James Farley a Edward Flynn, kteří získali pro Roosevelta podporu bývalých členů Wilsonovy vlády.

Byli to především velcí podnikatelé, kdo podpořili úsilí nadšených dobrovolníků – jmenovitě James Gerard, Joseph P. Kennedy, Herbert H. Lehman, Henry Morgenthau st., L. Steinhardt, Frank Walker a William H. Spodin.⁵³ Tato jména jsou nerozlučně spjata s administrativou Franklina Roosevelta.⁵⁴

2.2.2 Rooseveltovi odpůrci

Proti newyorskému guvernérovi se postavil jeho někdejší přítel Alfred Smith, jenž Rooseveltovi vyčítal, že se od chvíle, kdy se stal guvernérem, postavil k němu zády. Na důkaz svého nepřátelství se rozhodl ucházet o prezidentský úřad. Početní Smithovi stoupenci rozpoutali kampaň pod názvem „Zastavte Roosevelta!“.

Mocný tiskový magnát a demokrat William Randolph Hearst ve svých listech Rooseveltovi zazlival, že v letech 1919 – 1920 prosazoval vstup Spojených států do Společnosti národů a ve svých nesčetných člancích se vyslovil pro to, aby se prezidentem stal ten, kdo učiní základem své politiky heslo „Amerika především!“.

Počátkem února 1932 Roosevelt ve svém projevu uvedl, že se staví proti vstupu USA do Společnosti národů a zároveň se vyjádřil pro svolání konference

⁵³ Tamtéž, s. 136.

⁵⁴ Tamtéž.

evropských dlužníků z první světové války na americkém kontinentě. Toto prohlášení způsobilo, že Hearst od této chvíle Rooseveltovu kandidaturu podporoval.

2.2.3 Brain Trust

Rooseveltův poradce Samuel Rosenman si uvědomoval, že v případě jmenování F. D. R. kandidátem bude nutností prezentovat dobře zpracovaný a konstruktivní program, přišel tedy s myšlenkou obrátit se na univerzity. Roosevelt nadšeně souhlasil a volba padla v březnu 1932 na Columbijskou univerzitu.

Profesoři měli pracovat bezplatně a bylo od nich požadováno nejpřísnější zachování tajnosti. Organizační stránku práce měli na starost Rosenman a Rooseveltův partner z dob jeho advokátní činnosti O'Connor. Intelektuálním vůdcem skupiny se stal profesor trestního a procesního práva Raymond Moley, konzervativní realista, který se vysmíval idealistickým stoupencům reformem.⁵⁵ Poradcem pro problémy zemědělství se stal profesor Rexford G. Tugwell.⁵⁶ Jako expert pro peněžní oběh a úvěrovou politiku působil ve skupině Adolf A. Berle.⁵⁷ Nejprve se těchto pět rádců prezidentského kandidáta žertovně označovalo za „tajnou radu“, později se pro ně vžilo označení „Brain trust“.

Poslední dva jmenovaní profesoři měli velmi vyhraněné názory na příčiny krize a způsoby jejího odstranění. Tugwell jakožto stoupenec sovětského modelu plánování pohrdal americkým hospodářským chaosem a bezplánovostí. Krize ve Spojených státech byla podle něj zapříčiněna vývojem amerického hospodářství a budoucnost patří experimentování. Všechny jeho myšlenky však byly zaměřeny na upevnění kapitalistického systému. Naproti tomu A. Berle přičítal krizi mimořádně velkému stupni koncentrace průmyslu. Systém korporací přirovnával k feudalismu a podnikatelé by měli být podrobeni státnímu dohledu. Budoucnost amerického hospodářství spatřoval v tom, že bude řízeno na základě „kolektivismu bez komunismu“.

Členové mozkového trustu se scházeli několikrát týdně v guvernérově pracovně v Albany. Pokud se vyskytl nějaký speciální problém, byl přizván host

⁵⁵ Tamtéž, s. 140.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

zvenčí. Guvernér vždy pozorně naslouchal a myšlenky mozkového trustu dokázal velmi obratně zúročit.⁵⁸

2.2.4 Velké vítězství

1. července 1932 byl F. D. Roosevelt nominován kandidátem Demokratické strany na prezidentský úřad. Když se o svém jmenování dozvěděl, odletěl letadlem do Chicaga, aby jmenování osobně přijal, což bylo něco nevídaného, ale zajisté si tímto netradičním krokem získal sympatie stejně jako svým prostým proslovem, kde slíbil americkému lidu „nový úděl“.⁵⁹

Zatímco se krize stále víc prohlubovala, další podniky zastavily svůj provoz, mzdy neustále klesaly a nezaměstnanost hrozivě stoupala, zahájil Roosevelt svou předvolební kampaň. Během měsíce září a října podnikl tři vyčerpávající turné po Spojených státech; nejprve po západních státech, poté po státech Středozápadu a Jihu a nakonec po státech Nové Anglie. Volební kampaň uzavírá 5. listopadu projevem před mnohatisícovým shromážděním v Madison Square Garden v New Yorku.

Ve volbách, které následovaly, dosáhl F. D. Roosevelt nad H. Hooverem velkého vítězství a byl zvolen třicátým druhým prezidentem Spojených států amerických. Zvítězil ve 42 státech, zatímco Hoover pouze v šesti.

V období mezi Rooseveltovým zvolením a inaugurací⁶⁰, která se konala 4. března 1933, krize vyvrcholila.⁶¹ Celé národní hospodářství bylo ochromené. Nezaměstnanost dále rostla a čtyři pětiny amerických bank vyhlásily bankrot;

⁵⁸ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*, s. 144. Tyto myšlenky F. D. R. zúročil např. při svém celostátním rozhlasovém projevu dne 7. dubna 1932. Jednalo se o relaci tabákové firmy, která dělala reklamu svým cigaretám značky Lucky Strike, ale tento projev vešel do dějin: „Říká se, že Napoleon prohrál bitvu u Waterloo, protože zapomněl na svou pěchotu a vsadil všechno na honosnější, ale méně důležitou jízdu. Dnešní washingtonská administrativa se mu velice podobá. Buď zapomněla, nebo si nechce vzpomenout na „pěchotu“ naší hospodářské armády. V těžkých dobách, které prožíváme, potřebujeme plány, jež se opírají o zapomenuté, neorganizované, ale nezbytné složky hospodářské moci, potřebujeme plány, v nichž se vkládá naděje do zapomenutého člověka, představujícího základnu společenské pyramidy.“

⁵⁹ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*, s. 147. Autorem pojmu „New Deal“ byl Rosenman. Američtí historikové zjistili, že termín „nový úděl“ byl s největší pravděpodobností vypůjčen z knihy Marka Twaina *Yankee z Connecticutu na dvoře krále Artuše*.

⁶⁰ MERTL: *Nástin dějin...*, s. 323. Rok 1933 byl posledním, kdy se inaugurace konala v březnu. Téhož roku byl usnesením kongresu přidán k ústavě dvacátý dodatek, který mezidobí mezi zvolením a nastoupením do úřadu podstatně zkrátil. Tento dodatek stanoví, že nový kongres se schází dva měsíce po volbě, tzn. 3. ledna a prezident pak nastupuje do úřadu 20. ledna.

⁶¹ BLAHOŽ, Josef: *F. D. Roosevelt. Opustená cesta*. 1. vydání. Bratislava: Obzor, 1988. s. 88.

průmyslová výroba doslova živořila. Národ očekával opatření, která přinesou do hospodářského a sociálního života nedůvěřivých a zbídačených Američanů „Nový úděl“.

2.3 Legislativa prvních sta dní

F. D. Roosevelt se po svém jmenování pustil ihned do práce. Ještě v den svého nastoupení jmenoval svůj kabinet – a poprvé v americké politické historii se stala členkou kabinetu žena. Byla jí Frances Perkinsová, jež zastávala funkci ministryně práce v letech 1933 – 1945.

Členy Rooseveltova kabinetu tvořili osvědčení spolupracovníci a odborníci z minulých let. Státním tajemníkem se stal Cordell Hull, ministrem financí bývalý republikán William H. Woodin, ministrem války Georgie H. Dern, státním návladním Homer Cummings, vrchním poštmistrem James A. Farley, ministrem námořnictva Claudie A. Swanson, ministrem vnitra Harold L. Ickes a ministrem zemědělství byl jmenován Henry A. Wallace.⁶²

Roosevelt si byl vědom, že brzdu jeho reformních snah představuje velký kapitál. Další překážkou byla federální ústava i ústavy jednotlivých států, jelikož nedovolovaly příliš významné zásahy výkonné moci do státních záležitostí.

Legislativou prvních sta dní je označováno období od 9. března do poloviny června 1933, během něhož Kongres schválil přes tucet významných Rooseveltových návrhů. Tak rozsáhlou zákonodárnou akcí Amerika nepamatovala.

Nejnáléhavějším problémem byly finance, Roosevelt tedy již ve své nástupní řeči požádal Kongres o poskytnutí plné moci, na jejímž základě následujícího dne nařídil uzavření všech amerických peněžních ústavů až do půlnoci 9. března (Bank holiday). 9. března Kongres jednomyslně schválil po neobyčejně krátkém jednání Nouzový bankovní zákon (Emergency Banking Bill). Rooseveltovi se tím dostalo plné moci v záležitostech měnových a bankovních. Následujícího dne nabyl zákon platnosti a solidní peněžní ústavy mohly se souhlasem ministra financí zahájit provoz, zatímco problematickým bankám byli přiděleni schopní vedoucí. 12. března 1933 byly odvysílány první rozhlasové „hovory od krhu“, ve kterých vyzval prezident posluchače, aby začali znovu vkládat své úspory do bank; vklady tak převýšily po dlouhé době výběry a banky mohly začít opět fungovat.

⁶² MATOUŠEK, Jaromír: *Spojené státy americké. Hospodářsko-politický vývoj národa*. 1. vydání. Praha: Fr. Borový, 1948. s. 294.

Dalším z řady četných legislativních opatření se stala předloha Úsporného zákona (Economy Bill), jež byla Kongresem odhlasována 11. března 1933. Podle tohoto zákona měly být v nadcházejícím rozpočtovém roce výrazně sníženy platy federálních úředníků a renty válečných veteránů.⁶³

Po reformách ve finančním sektoru a bankovníctví se Roosevelt pustil do boje s nezaměstnaností. První z Rooseveltových akcí v této oblasti byl návrh Zákona na odstranění nezaměstnanosti (Unemployment Relief Act) z 31. března 1933, který zřizoval Občanské nebo též Civilní sbory na ochranu přírody (Citizens' nebo Civilian Conservation Corps – C. C. C.), určených k odstranění nezaměstnanosti mezi mladými muži. O necelý týden později byl jmenován Výkonný výbor v čele s Robertem Fechnerem a Poradní výbor, jenž byl ustaven ze zástupců ministerstev války, zemědělství, vnitra a práce. Celá akce byla dotována počátečním obnosem 10 milionů dolarů z federálních zdrojů.

Nově vzniknuvší organizace sledovala jednak opatření práce pro nezaměstnané muže ve věku od 17 do 28 let, také se ovšem snažila vypořádat s přírodními škodami, které byly způsobeny nerozumným hospodařením s národním přírodním bohatstvím. Tito mladí muži se museli zavázat, že zůstanou ve službě po dobu šesti měsíců. Nejprve byli odvedeni do vojenských táborů, kde podstoupili lékařskou prohlídku a krátký výcvik. Následně odcházeli ve skupinách po sto až dvě stě mužích do pracovních táborů, zřízených po celé Unii. Jejich pracovní náplň spočívala především v péči o lesní porost a v boji se všemi jeho škůdci. Kromě toho však členové „lesní armády“, jak se jim přezdívalo, stavěli telefonní linky, silnice a železniční tratě.

Lesní armáda byla později rozšířena o početné skupiny „místních zkušených mužů“, což bylo označení pro nezaměstnané lesníky daného kraje, a válečných veteránů – platily pro ně stejné podmínky jako pro mladé muže, pouze s výjimkou věkového omezení a zasílání peněz svým rodinám.⁶⁴ Dohled v táborech, kde se počet mužů postupně ustálil na 200 členech, vykonávali armádní záložní důstojníci.

Dlouho očekávaným opatřením, kterým měla být zahájena zcela nová politika v oblasti zemědělství, se stal Zákon o ozdravení zemědělství (Agriculture

⁶³ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 302. Roku 1934 však kongres toto omezení, přes prezidentovo veto, zrušil.

⁶⁴ Tamtéž, s. 304.

Adjustment Act – A. A. A.), jenž byl přijat 12. května 1933. Cíl Rooseveltovy akce na pomoc zemědělcům, jejímž vedením byl pověřen ministr zemědělství Henry Wallace, spočíval v dosažení předválečného poměru mezi zemědělskými a průmyslovými cenami za účelem zvýšení zemědělského podílu na celkovém národním důchodu. Metoda k dosažení požadovaného cíle tkvěla v omezení zemědělské produkce. Velká část půdy byla zaorána a po zemědělcích bylo vyžadováno, aby neobdělávali čtvrtinu své osevní plochy. Dosud sklizená úroda se pálila a dobytek byl vybit. Za svou destruktivní činnost byli američtí farmáři vládou placeni. Stát pomáhal farmářům i tím, že od nich vykupoval část zemědělské produkce, která byla buď uskladňována jako státní zásoba, nebo ničena. K vytrvalému omezování zemědělské produkce neočekávaně přispěla prašná bouře z roku 1934, a to tak výrazně, že Wallace nařídil, aby se s prováděním zákona přestalo.

Dalšími zemědělskými reformami byly Nouzový zákon ve prospěch farmářských hypotekárních dlužníků (Emergency Farm Mortgage Act) a Zákon o poskytování půjček k financování budoucích žní (Farm Credit Act).⁶⁵

Dne 12. května byl rovněž přijat zákon, jímž byla zřízena Federální správa pro nutnou výpomoc (Federal Emergency Relief Act), která poskytovala podpory v nezaměstnanosti či uvolňovala zemědělské přebytky. Tato Správa působila na rozdíl od Správy pro veřejně prospěšné práce⁶⁶ na úrovni jednotlivých států.

Další významnou akcí, kterou Roosevelt v rámci svého reformního úsilí podnikl, byl plán, jehož prováděním byla pověřena instituce nazvaná Tennessee Valley Authority (T. V. A.), jejíž předloha byla uzákoněna 18. května 1933. Akce Tennessee Valley Authority, vedená Davidem E. Lilientalem, měla ze státních prostředků organizovat výstavbu přehrad, vodních elektráren, průmyslových podniků, regulaci vodních toků, zavlažovacích soustav, boj proti důsledkům eroze a podobně.⁶⁷ V letech 1933 – 1944 bylo postaveno celkem devět velkých přehrad v oblasti řeky Tennessee, které se spolu s elektrárnami staly energetickou základnou

⁶⁵ The Farm Credit Act, schválen 16. června 1933 jako poslední z návrhů F. D. R. prvních sta dnů, umožnil mnoha farmářům udržet si farmy. Farmářům, jejichž majetek byl na pokraji zabavení, byly nabízeny krátkodobé půjčky s nízkými úrokovými sazbami na podporu jejich zemědělské produkce. Drobní farmáři byli schopni, díky pomoci dvanácti Družstevních bank (Banks for Cooperatives), splatit své hypotéky. The Farm Credit Act se prakticky shodoval s Nouzovým zákonem ve prospěch farmářských hypotekárních dlužníků – poskytoval půjčky zemědělcům stojícím před zabavením farem. K dohlížení na každodenní operace nechal Roosevelt zřídit the Farm Credit Administration.

Dostupné na: <http://www.answers.com/topic/farm-credit-act-of-1933>.

⁶⁶ Viz kapitola 2.4 Zrušení prohibice a další reformy prvního New Dealu.

⁶⁷ NAVRÁTIL, Jan: *Stručné dějiny USA*. 2. vydání. Praha: Svoboda, 1984. s. 235.

pro pozdější výstavbu válečného průmyslu. Činnost Úřadu pro rozvoj údolí řeky Tennessee podnítila hospodářský rozvoj ve státech Tennessee, Severní Karolína, Kentucky, Virginie, Mississippi, Alabama a Georgia.⁶⁸

Jádrem všech reforem v oblasti průmyslu, stavebnictví, obchodu a služeb, bylo opatření nazvané National Industrial Recovery Act (NIRA) – Zákon o národní průmyslové obnově. Zákon zřizoval dvě instituce. V kompetenci první z nich – Správy nouzových veřejných prací (Public Works Administration – P. W. A.) bylo financování jednotlivých akcí, ku příkladu již zmíněné C. C. C., poskytování půjček na budování veřejně prospěšných podniků (například elektráren, plynáren), finanční podpora železničních společností, financování oprav silnic a podobně.⁶⁹ Správcem byl jmenován ministr vnitra Harold L. Ickes.

Cílem druhé z institucí, kterou byla Národní správa pro obnovu (National Recovery Administration - NRA)⁷⁰, bylo regulovat vztahy mezi podnikateli prostřednictvím povinných kartelových dohod podle odvětví (tzv. kodexy čestné konkurence)⁷¹, které určovaly výrobní kvóty, rozdělení trhů a ceny⁷² a také úpravu pracovních podmínek zaměstnanců. Ta byla obsažena v proslulém *článku 7 A*, který výměnou za zrušení Claytonova a Shermanova protitrustového zákona zaručoval pro zaměstnance právo uzavírat kolektivní smlouvy, organizovat se v odborech a volit si své zástupce, kteří by se stali mluvčími v pracovních sporech. Kromě toho byl zaveden čtyřicetihodinový pracovní týden, zakázána dětská práce v továrnách, omezeno zaměstnávání žen a stanovena minimální mzda na 12 – 15 dolarů týdně.⁷³

Na vypracovávání zásad zmíněných kodexů se podíleli zástupci vlády, podnikatelů a odborů stejně jako speciálně ustavený Výbor pro národní průmyslovou obnovu (National Industrial Recovery Board). Celkem bylo uzavřeno 557 kodexů, na jejichž zásady přistoupily 2 miliony podnikatelů a 22 milionů zaměstnanců (zhruba 95 % všech podniků).⁷⁴

Již zmíněný *článek 7 A*, který znamenal zvýšení pravomocí zaměstnanců vůči zaměstnavatelům, způsobil mezi oběma stranami mnohé rozbroje. Docházelo k nim zejména v otázce odborových organizací; majitelé průmyslových podniků začali

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 306.

⁷⁰ Tamtéž, s. 316. V čele NRA stál generál Hugh Samuel Johnson.

⁷¹ GARRATY, John. A.: *Tisíc a jedna zajímavost z amerických dějin*. 1. vydání. Praha: BRÁNA, 1998. s. 35.

⁷² Tamtéž.

⁷³ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 317.

⁷⁴ GARRATY: *Tisíc a jedna...*, s. 35.

zakládat své vlastní závodní odborové organizace, tzv. „žluté odbory“, do nichž nutili své zaměstnance pod pohrůžkou propuštění vstupovat. Zaměstnanci, zejména dělnictvo, se proti takovému jednání však bránili a již od srpna 1933 procházejí Spojené státy vlnou krvavých a násilných stávek.⁷⁵

Pozornost F. D. Roosevelta a Kongresu se také zaměřila na zpřísnění regulace činnosti Wall Streetu. Výsledkem byl Federální zákon o cenných papírech (Federal Securities Act) z 27. května, který zavedl povinnost registrace nových emisí akcií a cenných papírů u Federální obchodní komise a později u Komise pro cenné papíry (Securities and Exchange Commission). 6. června 1934 byla ustavena burza s cílem regulovat trh akcií a cenných papírů.⁷⁶

Legislativní období prvních sta dní Rooseveltovy vlády uzavírá Glass-Steagallův bankovní zákon (Glass-Steagall Act)⁷⁷, který důsledně odděloval investiční a obchodní činnost bank. Obchodní banky se neměly zapojovat do investičního bankovního podnikání a bylo zakázáno vzájemně vyměňovat funkce ve správních radách bankovních společností pro investiční a bankovní podnikání.⁷⁸ Velké banky se mu však přizpůsobily a provedly určité reorganizace.⁷⁹

⁷⁵ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 320. Zatímco roku 1933 proběhlo 1 695 stávek, roku 1937 je jejich počet téměř trojnásobný (4 740). Více o této problematice – viz kapitola 5.

⁷⁶ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 565.

⁷⁷ Glass-Steagallův zákon byl zrušen roku 1999 Billeem Clintonem.

⁷⁸ NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 234.

⁷⁹ Tamtéž.

2.4 Zrušení prohibice a další reformy prvního New Dealu

Roosevelt si od zrušení prohibice⁸⁰, která tvořila jeden bod jeho předvolebního prezidentského programu, rovněž sliboval zapojení značného počtu nezaměstnaných do pracovního procesu. Díky opětovnému povolení vaření piva se očekávalo vytvoření nových pracovních míst, ovšem zmechanizování výroby, na něž se mezitím pivovary zařídily, tuto naději zklamaly.

Na podzim roku 1933 zahájila svou činnost Správa pro veřejně prospěšné práce (Civil Works Administration – C. W. A.), do jejíhož čela byl postaven Harry L. Hopkins. Tato akce se na rozdíl od P. W. A. prováděla i za účasti soukromých podnikatelů a byla Rooseveltem zřízena před nadcházející zimou, aby opatřila práci 4 milionům nezaměstnaných.⁸¹ Její program spočíval převážně v budování či opravě veřejně prospěšných zařízení.

Tato správa neměla ovšem dlouhého trvání, neboť k jejímu předčasnému konci přispěly vysoké mzdy srovnatelné s obecnou mzdovou úrovní a dále fakt, že chtěla slučovat program zaměstnanosti s programem podpor. Dne 28. února 1934 ji Roosevelt oficiálně rozpustil s prohlášením, že svůj hlavní cíl, což bylo opatřit lidem práci přes zimu, splnila.

Roosevelt proti dosavadní deflaci „razil“ myšlenku „hojných peněz“⁸², tedy politiku inflační. Peníze měly znovu roztočit hospodářský koloběh a do rukou lidu se měla dostat nová kupní síla, která by znovu uvedla do pohybu vnitřní směnu.⁸³ Prostřednictvím Federálního ústavu pro financování hospodářské obrody (Reconstruction Finance Corporation), v jehož čele stál Jesse H. Jones, nakupuje americká vláda zlato a postupným zvyšováním jeho ceny se snaží dosáhnout určité stabilizační úrovně.

30. ledna 1934 bylo provedeno odpoutání dolaru od zlata a jeho devalvace (Gold Bill). Toho dne přešlo všechno měnové zlato ve Spojených státech do rukou ministerstva financí. Následkem devalvace bylo velké stěhování zlata z celého světa do Spojených států tak, že roku 1938 mají Spojené státy zlatých zásob za 17 miliard

⁸⁰ Prohibice (tj. zákaz výroby, prodeje nebo dopravy alkoholických nápojů) byla zavedena přijetím osmnáctého dodatku k ústavě roku 1919.

⁸¹ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 306.

⁸² Tamtéž, s. 298. Tuto myšlenku propagoval především dr. Tugwell.

⁸³ Tamtéž.

dolarů.⁸⁴ 18. června 1934 byl také odhlasován Zákon o nákupu stříbra (Silver Purchase Act), na jehož základě se zavádělo krytí americké měny z jedné čtvrtiny stříbrem.⁸⁵

Úsilí Rooseveltovy vlády pomoci co nejširšímu okruhu obyvatel se dotýkalo také amerického školství a studentstva. V době krize došlo nedostatkem pracovních příležitostí k prudkému nárůstu studentů, kteří dostávali vládní podporu nejprve od Federální správy pro nutnou výpomoc a později prostřednictvím Národní administrace mládeže (National Youth Administration - NYA), jež působila od roku 1934 do roku 1939.

⁸⁴ Tamtéž, s. 299.

⁸⁵ Tamtéž, s. 300.

3. New Deal a Nejvyšší soud

3.1 Volby do Kongresu 1934

Roosevelt se na nadcházející volby do Kongresu rozhodl připravit vydáním knihy *On Our Way*, v níž hodnotí úspěchy, kterých dosáhl během svého úřadu. Po necelých dvou letech, v jejichž průběhu se snažil prosadit svou politiku „nového údělu“, si může oprávněně přičíst řadu významných skutků, počínaje omezením nepřiměřených privilegií a „všemocného postavení“ velkých businessmanů, proti kterým podnikl řadu rázných kroků⁸⁶, spravedlivějšího rozdělení národního důchodu, pozvednutí národní ekonomiky až po zvýšení průmyslové výroby.⁸⁷

Prezident si svou do jisté míry radikální politikou a uznáním Sovětského svazu roku 1933 proti sobě popudil ať už demokraticky či republikánsky smýšlející představitele amerického kapitalismu⁸⁸, jež sjednotil především vztek vůči reformním opatřením NIRA. Levice Rooseveltovi vyčítala, že se svými reformami nepamatoval na nerentabilní zemědělce a rovněž zanedbal potřebné staré lidi.⁸⁹

Nejzoufalejší z nich byli připraveni následovat „extravagantní“ muže, jakými byli například spisovatel a kandidát na funkci guvernéra Kalifornie Upton Sinclair, nebo Dr. Francis E. Townsend, jenž chtěl věnovat každé nezaměstnané osobě starší šedesáti let 200 dolarů měsíčně⁹⁰, katolický kněz Charles E. Coughlin z Detroitu, znám svými ohnivými kázáními v rádích, či demagogický guvernér Louisiany Huey Long, jenž zavedl za pomoci silných mužů místní diktaturu a každé rodině sliboval dům a 2500 dolarů ročně.⁹¹

⁸⁶ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 332: jako tomu bylo například v květnu a červnu 1933, kdy se J. P. Morgan a společníci (rádce prezidenta Wilsona Thomas W. Lamont a John W. Davis), prezident soukromé bankéřské firmy Kuhn, Loeb & Co. Otto H. Kahn nebo samotný předseda Wall Streetu Richard Whitney, museli dostavit před Bankovní a měnový výbor Senátu, kde byli vyšetřováni pro neplacení daní v letech 1931 – 1932.

⁸⁷ MAUROIS, André: *A History of The USA: from Wilson to Kennedy*. 1. vydání. Monaco: Presse de la Cité, 1962. s. 158.

⁸⁸ NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 237. „Opozice proti New Dealu se v roce 1934 zorganizovala v takzvané Lize Svobody, u jejíhož zrodu stála právě velká část reprezentantů velkokapitálu, která odmítala státní zásahy do soukromého podnikání. Činnost Ligy vzrůstala až do roku 1936 a vyvrcholila účastí v prezidentských volbách; po volebním neúspěchu její činnost upadla.“

⁸⁹ MAUROIS: *A History...*, s. 159.

⁹⁰ MAUROIS: *A History...*, s. 159. Brzy čítaly Townsendovy kluby přes pět milionů členů.

⁹¹ Tamtéž.

Přesto zaznamenala Rooseveltova Demokratická strana při listopadových volbách nečekaný úspěch: kongres čítal 319 demokratických poslanců z celkového počtu 435 poslanců a 69 demokratických senátorů vůči 27 republikánům.

3.2 Nejvyšší soud v. New Deal

Navzdory drtivému vítězství v kongresových volbách si prezident získával stále více odpůrců, a to již nejen mezi vlivnými průmyslníky, jimž bylo dalším trnem v oku přijetí Zákona proti společnostem zásobujícím obyvatelstvo Spojených států plynem a elektřinou (tzv. Public Utilities) ze dne 6. února 1935 (Rayburn-Wheeler Bill), kterým se zakazovala jejich holdingová forma⁹², ale nečekaný odpor se také vyskytl ze strany Nejvyššího soudu, který prohlásil některé ze zákonů a úřadů, vytvořených během prvního New Dealu, za neústavní přesto, že ekonomická situace v zemi se výrazně zlepšila. Ovšem odvrácenou tváří nového údeľu byl fakt, že došlo ke zdvojnásobení státního dluhu.

Zlomovým momentem se stal květen 1935, kdy Nejvyšší soud prohlašuje některé paragrafy Zákona o obnově průmyslu (NIRA) za protiústavní. Vyhlášení rozsudku z 27. května 1935, jenž si vysloužil označení tzv. černé pondělí pro New Deal⁹³, předcházel tzv. Schechterův proces.⁹⁴

O případu mělo rozhodnout devět mužů Nejvyššího soudu, ke kterým se v té době upíral zrak celé Ameriky. Polovina soudců byla považována za „rooseveltovce“ (Brandeis, Stone, Roberts, Cardozo) a druhá polovina za konzervativce (McReynolds, Van Devanter, Sutherland, Butler).⁹⁵ Rozhodčího v celé záležitosti sehrál předseda soudu Hughes, který se přiklonil ke konzervativcům a případ drůbežnické firmy skončil těžkou porážkou Rooseveltovy politiky.⁹⁶

⁹² MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 333.

⁹³ TAJOVSKÝ: *Historické a myšlenkové pozadí New Dealu*, s. 129.

⁹⁴ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 334. Drůbežnická firma Aaron Schechter a spol. z Brooklynu byla vládou žalována, že porušila v 18 bodech kod o obchodu s živou drůbeží, zejména, že prodávala drůbež nevyhovující zdravotním předpisům a že nutila své zaměstnance, aby pracovali přes čas bez nároku na jakoukoliv odměnu. Firma oponovala, že v jejich případě se nejedná o obchod mezi jednotlivými státy Unie, nýbrž o vnitrostátní obchod, do něhož není vláda podle Ústavy oprávněna zasahovat. Vláda ovšem neustoupila a spor se dostal až k Nejvyššímu soudu jako konečné instanci, kde se řešil jako odvolání - tzn., zda se Rooseveltovi zřízením Národní správy pro obnovu (NRA) dostalo práv, která jinak náleží Kongresu.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 335. „Nejvyšší soud své rozhodnutí odůvodnil ve třech částech: za prvé odmítl polehčující okolnost, uváděnou vládou, že NIRA vznikla za hospodářsky výjimečné doby, za druhé prohlásil přesunování pravomoci jedné vládní moci na vládní moc druhou – moci zákonodárné na výkonnou – za protiústavní a ve třetím bodě se konečně dostává na vlastní případ A. Schechtera – rozhodl, že vláda nemá právo zasahovat do vnitřních hospodářských poměrů jednotlivých unijních států, má jen právo upravovat obchod mezi nimi a ve styku se zahraničím (čl. I., odst. 8 Ústavy).“

Zrušení NIRY znamenalo, že přestalo platit několik set ustanovení a 200 dalších doplňovacích dohod, kapitál, republikáni a konzervativci mohli být spokojeni, že se zbavili vládní autority, kurzy stouply a některé firmy začaly znovu snižovat mzdy a prodlužovat pracovní dobu.⁹⁷

Dalším ústavním zásahem byl roku 1935 rovněž zbaven účinnosti Frazier-Lemke act⁹⁸ z důvodu porušení pátého dodatku ústavy (řádného soudního řízení). V letech 1933 – 1936 anuloval Nejvyšší soud celkově dvanáct vydaných zákonů (v celých předcházejících dějinách USA bylo vyneseno šedesát takových rozhodnutí).⁹⁹

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Frazier-Lemke Farm Bankruptcy Act (přijato 28. června 1934), pod záštitou senátora Severní Dakoty Lynn Fraziera a poslance Williama Lemkeho, umožňoval federálním soudům snižovat dluh farmářů na únosnou míru vzhledem k dané hodnotě jejich majetku. Těmto farmářům mohlo být za určitých podmínek poskytnuto pětileté moratorium.

Dostupné na: <http://www.answers.com/topic/frazier-lemke-farm-bankruptcy-act>.

⁹⁹ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*, s. 256.

3.3 Druhý Brain Trust

Rok 1935 se stal pro politiku F. D. R. skutečně velmi náročným a přelomovým, jak jsem již uvedla v předešlé kapitole. Prezident byl postaven mezi dva tábory – průmyslníků a zapálených demagogů, jejichž popularita dokazovala, že americký lid vyžaduje ještě výraznější reformy.¹⁰⁰ Charles E. Coughlin, zuřivý odpůrce moderního kapitalismu, zpočátku F. D. R. podporoval, ale později se, stejně jako Dr. Townsend, postavil proti němu. Nynější senátor z Louisiany Huey Long představoval skutečnou hrozbu. Sám se považoval za nejvhodnějšího prezidentského kandidáta a svým programem „Sdílejte naše bohatství“ se snažil působit především na nespokojené obchodníky, dělníky a farmáře, kterým nasliboval mnoho výhod – od příspěvků pro každou rodinu až po starobní penze.¹⁰¹

Další zapeklitá situace nastala přímo mezi jeho nejbližšími spolupracovníky. Zatímco Raymond Moley zastával názor, že reformy nového úřadu jsou prakticky skončeny, Rex Tugwell byl zcela odlišného mínění: *„Tento boj ještě není u konce; ve skutečnosti mám dojem, že právě začal.“*¹⁰²

Vzhledem k rozporům hlavních představitelů mozkového trustu byl roku 1935 vytvořen nový tým – tentokrát byli přizváni právníci z Harvardské univerzity, a to Felix Frankfurter, Ir Tom Corcoran a Benjamin Cohen, jež se stali jeho důvěrnými přáteli.¹⁰³ Tito muži nedůvěřovali dalekosáhlým programům, snažili se vypořádat s každým problémem, jakmile se objevil a trvali na nezbytnosti posílení kupní síly jak nejdříve to bude možné.¹⁰⁴

¹⁰⁰ MAUROIS: *A History...*, s. 159.

¹⁰¹ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 572.

¹⁰² MAUROIS: *A History...*, s. 160.

¹⁰³ Tamtéž, s. 161.

¹⁰⁴ Tamtéž.

4. Druhý New Deal

4.1 Zákon o sociálním zabezpečení

Vzhledem k faktu, že rozhodnutí Nejvyššího soudu doslova paralyzovala nejpodstatnější části Rooseveltova programu a následujícího roku se měly opět konat prezidentské volby, vyhlásil F. D. R. tzv. druhý nový úřed. V červnu 1935 tak byl Kongresu předložen další soubor významných návrhů zákonů.

Rozdíl mezi prvním a druhým obdobím „sto dnů“ spočíval v tom, že zatímco v roce 1933 byl F. D. Roosevelt iniciátorem a architektem, v roce 1935 již pracoval s konkrétním materiálem a byl sám stavitelem. Roosevelt teď už nevyslovoval přání, ale kladl požadavky.¹⁰⁵

Agendě zákonů z roku 1935 dominuje Zákon o sociálním zabezpečení (Social Security Act)¹⁰⁶, jenž Roosevelt prohlásil za „úhelný kámen“ a „vrcholný úspěch“ nového úřed. ¹⁰⁷ Ovšem byli to již progresivisté, kteří na počátku století navrhovali federální systém sociálního zabezpečení pro potřebné, staré, nezaměstnané a invalidní občany. V této době však stále ještě převládala hluboce zakořeněná myšlenka individualismu, která nutila americké občany spoléhat se na své vlastní síly a byly to až následky meziválečné hospodářské krize, jež přiměly zákonodárny sbor k přijetí tohoto dalekosáhlého zákona.¹⁰⁸

Ústředním bodem Zákona o Sociálním pojištění bylo vytvoření penzijního fondu pro důchodce starší pětadesáti let a jejich pozůstalé, do něhož od roku 1937 zaměstnanci a zaměstnavatelé přispívali určitým procentem z mezd. Starobní důchod ovšem neměl být, vzhledem ke své skromné částce¹⁰⁹, jediným zdrojem příjmů, což zdůrazňoval i samotný Roosevelt. Jeho účelem bylo doplnit ostatní zdroje příjmů a chránit staré občany před některými „životními riziky a nepřízněmi osudu“.¹¹⁰

¹⁰⁵ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*, s. 229.

¹⁰⁶ Zákon o sociálním zabezpečení vstoupil v platnost 14. srpna 1935.

¹⁰⁷ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 574.

¹⁰⁸ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*. s. 231. Tento zákon byl skutečně přijat drtivou většinou hlasů – v Senátu 76 proti 6 a ve Sněmovně reprezentantů 372 proti 33.

¹⁰⁹ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 575. Výše průměrného starobního důchodu v roce 1940, kdy začal být vyplácen, činila 22 dolarů měsíčně.

¹¹⁰ Tamtéž.

Další významná opatření v rámci Zákona o sociálním zabezpečení představují mateřské dávky, příspěvky na péči o děti a veřejné zdravotnictví a vznik programu podpory v nezaměstnanosti, který byl financován z federálních zdrojů a zdrojů jednotlivých států; navíc se na něm podíleli i zaměstnavatelé prostřednictvím mzdových odvodů. Pokroková legislativa měla rovněž zavést tři programy pomoci spravované na úrovni jednotlivých států: program pomoci starým lidem, příspěvky na nezaopatřené děti a pomoc nevidomým občanům.

Nový sociální program měl i své slabiny; jakožto jediný vládní důchodový program na světě byl financován z daní z příjmů pracující části obyvatelstva, a nikoliv z příjmů státní pokladny, jak bylo obvyklé ve většině ostatních zemí. Daň na sociální dávky byla založena na jednotné pevné sazbě pro všechny bez ohledu na výši příjmů, což se výrazněji dotklo nemajetnější části obyvatelstva. Navíc se systém sociálního zabezpečení nevztahoval na zemědělské dělníky, domácí služebnictvo a samostatně podnikající lidi.¹¹¹

Roosevelt si tyto nedostatky uvědomoval, byl však nucen je akceptovat v zájmu prosazení zákona v Kongresu. Jiná legislativní podoba by nebyla v souladu s ústavou.

¹¹¹ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 575.

4.2 Reformy v oblasti zaměstnanosti a pracovních vztahů

Po zrušení zákona NIRA prosadil Roosevelt v Kongresu tzv. Zákon o řešení pracovních otázek v průmyslu (National Labor Relations Act), známější pod jménem svého navrhovatele, newyorského senátora Roberta F. Wagnera, jako Wagnerův zákon.¹¹²

Tento legislativní akt hájil zájmy dělnictva důsledněji než zrušený *článek 7 A* zákona NIRA; v podstatě se jednalo o jeho náhradu. Dělníkům bylo přiznáno právo odborově se organizovat nebo se organizování zdržet a zaměstnavatelům bylo zakázáno do odborové činnosti zasahovat, vytvářet podnikové odbory či odmítat uzavření kolektivní smlouvy. V případě pracovních konfliktů se měl sporem zabývat zákonem stanovený celostátní orgán pro pracovní vztahy a poté soudy.

Do kompetence pětičlenné Národní rady pro pracovní právní vztahy (National Labor Relations Board)¹¹³ spadalo dohlížení na odborářské volby v podnicích a potvrzování odborů jakožto zástupců pracujících při kolektivním vyjednávání, pokud s tím souhlasila většina zaměstnanců. Rada mohla dále zkoumat postupy zaměstnavatelů a vydávat nařízení o „skončení a zrušení“ nepoctivých a nespravedlivých praktik.¹¹⁴

Lze konstatovat, že Wagnerův zákon zachránil většinu pracovní právních záruk obsažených v zákonu o obnově průmyslu a pod jeho ochranou odborová činnost rychle zesílila.¹¹⁵

V srpnu 1935 dochází k uzákonění významného Guffey-Snyderova uhelného zákona (Guffey–Snyder Act), jenž je pro svou podobnost s hlavními plánovacími zásadami NIRY označen jako „Malá NIRA“.¹¹⁶

¹¹² JAKOVLEV: *F. D. Roosevelt*, s. 230. Zákon byl přijat 5. července 1935; Sněmovnou reprezentantů prošel bez hlasování.

¹¹³ FRIEDMAN, Lawrence, M.: *American Law in the 20th Century*. 1. vydání. Virginia: R. R. Donnelley & Sons, 2002. s. 160.

¹¹⁴ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 574.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 336. „Tento zákon byl určen k úpravě poměrů v kamenouhelných dolech a opíral se o kod, nad jehož zachováním bděla Uhlerná rada. Aby se prosadilo co nejširší přijetí zákona jednotlivými uhelnými společnostmi (po zrušení NIRY měly Rooseveltovy plánovací zásahy charakter dobrovolnosti), odhlasoval současně kongres pro kamenouhelnou produkci patnáctiprocentní daň, z níž se těm firmám, které se Guffey-Snyderovu zákonu podrobily a kod podepsaly, odpočítávalo 90 %.“

4.3 Ostatní legislativní činnost

Posledním z významných zákonů tohoto období byl daňový zákon (Wealth Tax Act) z 19. června 1935, mezi lidmi nazývaný „ždímačka na bohaté“.¹¹⁷ V tomto případě se Roosevelt obrátil na Kongres s požadavkem snížení zdanění nízkých příjmů a zvýšení daně u vyšších příjmů. Finanční elita zareagovala velmi citlivě, avšak ve skutečnosti je tyto změny měly zasáhnout jen nepatrně: osobám s příjmem 50 000 dolarů se daň zvyšovala o 1 procento, s příjmem 100 000 dolarů o 6 procent a s příjmem 3,5 milionů dolarů o 7 procent.¹¹⁸ Rovněž vzrostly daň z nemovitostí a darovací daň, stejně jako daň ze zisku pro všechny podniky kromě podniků malých, tedy s ročním příjmem nižším než 50 000 dolarů.¹¹⁹ Dědická daň se zvyšovala maximálně o 7 procent.¹²⁰

Novým daňovým zákonem se nepodařilo ani významně zvýšit příjmy federální pokladny, ani dosáhnout významného přerozdělení příjmů. Roosevelt si za něj dokonce vysloužil označení „Stalin Delano Roosevelt“.¹²¹ Přesto převažoval názor, že tento legislativní akt znamená radikální krok vpřed.

V srpnu 1935 kongres přijal druhý Frazier-Lemkeho zákon¹²², který dlužníkům zaručoval tříleté moratorium, čímž byla doba „hájení“ zkrácena o dva roky oproti původnímu zákonu.

¹¹⁷ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 575.

¹¹⁸ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*, s. 230.

¹¹⁹ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 575.

¹²⁰ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*, s. 230.

¹²¹ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 576.

¹²² Dostupné na: http://www.novelguide.com/a/discover/eamc_03/eamc_03_01014.html. Roku 1937 Nejvyšší soud v kauze *Wright v. Vinton Branch of Mountain Trust Bank of Roanoke* uznal, že tento zákon je v souladu s ústavou.

4.4 Organizace

Roku 1934, kdy byla ukončena činnost Civil Works Administration, jež poskytla práci téměř čtyřem milionům lidí při výstavbě silnic, kanalizací či parků, stále sužovala zemi vysoká nezaměstnanost.¹²³ Works Progress Administration, založená roku 1935 a o čtyři roky později přejmenovaná na Work Projects Administration (WPA), zaujala její místo. V čele stál Harry L. Hopkins.

V letech 1935 – 1941 byla použita neuvěřitelná suma¹²⁴ na realizaci WPA projektů – od výstavby letišť až po umělecká díla. WPA podporovala jak malíře, tak hudebníky, herce či spisovatele. Odpůrci WPA argumentovali, že je tato instituce zdrojem zbytečné práce.

V roce 1935 byla rovněž založena Správa přesídlování (Resettlement Administration - RA), do jejíhož čela Roosevelt jmenoval Rexforda Tugwella. Úkolem této organizace bylo vypořádat se s chudobou zemědělců. RA převzala program zemědělské obnovy a pozemkové programy, jejichž iniciátorem byl H. Hopkins.¹²⁵ Tugwell byl pověřen „přesídlováním“ obyvatelstva – snažil se vystěhovat zbídačené farmáře z okrajových a nevýnosných oblastí a zajistit jim nový začátek pomocí kvalitní půdy, dostačujícího náradí a odborného vedení.¹²⁶ Za tímto účelem nechal zbudovat tři zcela nová města – poblíž Washington, D. C., Cincinnati a Milwaukee. Této instituci nebyly poskytovány dostatečné finanční dotace, a tak z původně plánovaných 500 000 rodin bylo přestěhováno necelých 4500.¹²⁷

Po přijetí Bankhead-Jonesova zákona o nájemních půdy (Bankhead-Jones Farm Tenancy Act) roku 1937 byla Resettlement Administration nahrazena Správou hospodářského zabezpečení (Farm Security Administration - FSA). FSA poskytovala farmářům nízko-úročné půjčky, dlouhodobé půjčky, aby umožnila vybraným nájemcům koupi rodinných farem a výrazně pomohla přistěhovalcům, především při budování pracovních táborů.¹²⁸

Dalšími institucemi, které byly založeny v druhé polovině třicátých let, byly Správa elektrifikace venkova (Rural Electrification Administration; 1935) a Orgán

¹²³ FRIEDMAN: *American Law...*, s 152.

¹²⁴ MAUROIS: *A History...*, s. 161. Tato suma činila neuvěřitelných 11 000 000 000 dolarů.

¹²⁵ LEUCHTENBURG: *Franklin D. Roosevelt and The New Deal*, s. 140.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž, s. 141.

bytové výstavby Spojených států (United States Housing Authority; 1937). Cílem první z nich bylo zavedení elektřiny do venkovských oblastí a druhá jmenovaná poskytovala státům a obcím finanční prostředky ke stavbě přístřeší pro skupinu obyvatelstva s nízkými příjmy, ale převážně pro obyvatelstvo bez domova.

5. Rok 1936 – 1939

5.1 Prezidentské volby 1936

Rok 1936 a s ním nadcházející prezidentské volby měly rozhodnout, zda bude mít F. D. Roosevelt možnost pokračovat ve své reformní činnosti či zda bude ve volbách poražen bývalým příslušníkem pokrokářského hnutí, kansaským guvernérem Alfredem M. Landonem. Opakovaná Rooseveltova kandidatura měla na své straně podporu silné voličské koalice v severních a jižních státech, jež tradičně volily demokraty, díky programu regulace zemědělské výroby navíc získal početné příznivce na Západě. Dále se o Rooseveltovo znovuzvolení zasloužily etnické skupiny, kterým pomohla sociální opatření nového úřadu, většina černošského obyvatelstva, oživené dělnické hnutí, voliči střední třídy, jimž nový úřad zachránil majetek a spolu s nimi intelektuálové v napjatém očekávání nových a neotřelých myšlenek vlády.¹²⁹

K Rooseveltově nebývalé popularitě přispěla osobnost jeho manželky Anne Eleanor Rooseveltové, jež zaměřila svou energii na oblast sociálních služeb. Velmi živě se zajímala o sociální problémy a práva žen a černochoů a jednou z jejích klíčových funkcí byla péče o to, aby prezident neztratil kontakt s veřejností.

Ovšem proti Rooseveltově kandidatuře se zformovala velmi mocná opozice, v jejímž čele stáli významní představitelé amerického kapitálu, z nichž někteří v předchozích volbách dokonce podporovali Roosevelta a přispívali na jeho volební fond, jako například magnát amerického tisku R. Hearst.¹³⁰ Podnikatelé se ostře postavili proti Rooseveltově daňové politice a politice veřejných výdajů, odmítali dělnické zákonodárství, sociální politiku a zejména zásahy do kapitalistického podnikání. Rovněž těžce nesli ztrátu jejich společenského postavení a rostoucí moc vlády a odborů. Z velkých finančních dynastií se proti Rooseveltovi postavili Du Pontové, Rockefellerové, Morganové a Mellonové.¹³¹

Rooseveltův volební boj byl zahájen 27. června 1936 na stadionu ve Philadelphii, kde si kandidátovu řeč přišlo vyslechnout přes 100 000 lidí.

¹²⁹ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 578.

¹³⁰ NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 246.

¹³¹ Tamtéž.

Demokratické straně se dostalo pro účely předvolební kampaně finanční pomoci od liberálnějších skupin podnikatelů a odborových organizací v celkové výši 750 000 dolarů, zatímco Republikánská strana měla k dispozici velké částky od reprezentantů monopolního kapitálu, mezi něž patřili např. Hearst, Rockefeller, Vanderbilt, Du Pont a další.¹³² Celková suma činila 9 milionů dolarů.

Ve volbách však přesto F. D. Roosevelt drtivou většinou 27,5 milionů hlasů porazil svého protivníka Landona, pro nějž hlasovalo „pouze“ 16,7 milionů občanů.¹³³ Roosevelt zvítězil ve všech státech s výjimkou Maine a Vermontu. Demokraté též výrazně převážili nad republikány v novém Kongresu – v Senátu poměrem 77 ku 19 křeslům a ve Sněmovně v poměru 328 ku 107.¹³⁴

5.2 Další střety s Nejvyšším soudem a reforma Nejvyššího soudu

Volby roku 1936 velmi posílily Rooseveltovo politické postavení, které však bylo neblaze dotčeno tím, že se počátkem roku 1937 pokusil o reformu Nejvyššího soudu a ve Spojených státech téhož roku vypukla nová hospodářská krize. V průběhu roku 1936 Nejvyšší soud rozhodl v neprospěch zákonů nového údělu v sedmi z devíti případů, jež mu byly předloženy k přezkoumání. 6. ledna 1936 byl v kauze *United States v. Butler*¹³⁵ zrušen jeden z nejvýznamnějších zákonů prvních sta dní nového údělu – Zákon o ozdravení zemědělství (Agricultural Adjustment Act – A. A. A.). Podstatou zákona bylo vyměření daně, která byla posléze použita k uplácení farmářů, aby snížili zemědělskou produkci. Ale podle slov Nejvyššího soudu: „Kongres neměl pravomoc použít vyměřené daně v oblasti, do níž Spojeným státům nepřísluší zasahovat“.¹³⁶ Došlo tak k porušení desátého dodatku k Ústavě.¹³⁷

¹³² NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 246.

¹³³ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 578.

¹³⁴ FRIEDMAN: *American Law...*, s. 159.

¹³⁵ *United states v Butler*, 297 U.S. 1 (1936).

¹³⁶ FRIEDMAN: *American Law...*, s. 159.

¹³⁷ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 798. „Práva, která ústava výslovně nepřiznává Unii ani je nevylučuje z pravomoci států, náležejí jednotlivým státům nebo lidu.“

Ve sporu dělníků se Svazem textilního průmyslu (National Association of Manufacturers) došlo k anulaci Wagnerova zákona a posléze i Guffey-Snyderova zákona (18. května 1936).

Tato rozhodnutí Nejvyššího soudu znamenala pro Roosevelta ohromující porážku. Je nutno podotknout, že podle americké ústavy jsou členové Nejvyššího soudu na návrh prezidenta jmenováni senátem a jejich členství je doživotní. Roosevelt tak „zdědil“ Nejvyšší soud, jenž byl složený z mužů jmenovaných jeho předchůdci, republikánskými prezidenty, tedy krajně konzervativních.¹³⁸ Proto se většina Nejvyššího soudu postavila proti Rooseveltovým reformačním pokusům.¹³⁹

Prezident, již unaven odporem soudců, navrhuje reformu Nejvyššího soudu (Judiciary Reorganization Bill). Ve svém návrhu, jež zasílá 5. února 1937 Kongresu, chtěl jmenovat až padesát nových federálních soudců a počet členů Nejvyššího soudu zvýšit z devíti na patnáct.

Reforma byla zdůvodňována tím, že soudy jsou zavaleny agendou a vzhledem k pokročilému věku soudců nestačí tuto práci zvládnout.¹⁴⁰ Dále F. D. R. poukazoval na fakt, že za uplynulý rok odmítl Nejvyšší soud projednat 717 případů z 867¹⁴¹, které mu byly předloženy k rozhodnutí a do tribunálu by se měli dostat mladí lidé, schopní pochopit nutnost reformy.

Kolem prezidentova návrhu se strhl jeden z největších ústavních bojů v dějinách Spojených států; vystoupila proti němu nejen republikánská opozice, ale také konzervativní část demokratické strany, obviňující prezidenta z diktátorských choutek, ze snahy změnit ústavu a učinit z Nejvyššího soudu povolnou zbraň ve svých rukou.¹⁴²

Ve stínu tohoto ústavního boje ovšem došlo k nepředvídatelným událostem. Od března 1937 Nejvyšší soud potvrdil u důležitých zákonů druhého nového úřadu, že jsou v souladu s ústavou. Týkalo se to především Wagnerova zákona, jenž byl 12. dubna 1937 ve sporu *National Labor Relations Board v. Jones & Laughlin Steel Corporation*¹⁴³ těsnou většinou pěti hlasů prohlášen za ústavní.

¹³⁸ BUDÍN: *USA – Portrét národa*, s.74.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*, s. 254.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² BUDÍN: *USA – Portrét národa*, s. 74.

¹⁴³ *National Labor Relations Board v Jones & Laughlin Steel Corporation*, 301 U.S. 1 (1937). Jones & Laughlin Steel Corporation byl čtvrtým největším výrobcem oceli ve Spojených státech. Společnost

Zadostiučinění se prezidentovi dostalo i v případě Guffey-Snyderova zákona, jenž byl nahrazen Zákonem o kamenném uhlí (Bituminous Coal Act) a také v případě Zákona o ozdravění zemědělství, jenž v jistém smyslu nahradil Zákon na úpravu zemědělské produkce a ochranu půdy (Soil Conservation and Domestic Allotment Act), jímž byl ministr zemědělství zmocněn k vyplácení přiměřeného odškodnění těm farmářům, kteří budou dobrovolně pokračovat v realizaci Rooseveltova programu.¹⁴⁴ Potvrzena byla rovněž ústavnost sociálního zákonodárství.

Soustavné jednání o reformě soudní soustavy Spojených států vedlo k tomu, že Kongres schválil 22. června 1937 zákon, který přinášel v této oblasti jen nepatrné změny. O reformě Nejvyššího soudu zde nebylo ani slovo. Zákon pouze stanovil, že každý soudce po odsloužení desíti let a po dosažení věku sedmdesáti let „může ve své funkci setrvat, ale přestává ji aktivně vykonávat“, přičemž jeho plat mu zůstává zachován.¹⁴⁵

Odmítnutím reformy Nejvyššího soudu utrpěl Roosevelt značnou porážku, přesto – jak se v pozdějších letech vyjadřoval – „bitvu sice prohrál, ale válku vyhrál“.¹⁴⁶ Protože zastával post prezidenta Spojených států celých dvanáct let, většina konzervativních soudců, proti nimž bylo prezidentovo opatření namířeno, zemřela přirozenou smrtí nebo pro stáří nakonec odstoupila, takže byl Nejvyšší tribunál omlazen¹⁴⁷ a v roce 1945 byla situace dokonce taková, že samotný Roosevelt jmenoval sedm z devíti soudců, přičemž se průměrný věk členů Nejvyššího soudu snížil ze 72 let v roce 1937 na 57 let.¹⁴⁸

Ústavní krize kolem Nejvyššího soudu zpomalila sociální reformy navržené prezidentem. Poté, co tato krize pominula, se do popředí dostaly vzpoury dělnictva a problémy zahraniční politiky, jež vyžadovaly vytvoření národní jednoty a Roosevelt si již nemohl dovolit vzrůst domácí opozice.¹⁴⁹

byla nařčena z diskriminace dělníků, které propustila poté, co se stali členy odborové organizace. National Labor Relations Board se zasazovala, aby byli dělníci znovu zaměstnání. Jones & Laughlin Steel Corporation se odmítla podříditi; věřila, že je Wagnerův zákon protiústavní. Soudy nižšího stupně se přiklonily na jejich stranu, ovšem Nejvyšší soud toto rozhodnutí zvrátil a prohlásil Wagnerův zákon za ústavní.

¹⁴⁴ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 336.

¹⁴⁵ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*, s. 257.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ BUDÍN: *USA – Portrét národa*, s. 74.

¹⁴⁸ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*, s. 257.

¹⁴⁹ BUDÍN: *USA – Portrét národa*, s. 75.

5.3 Hospodářská krize druhé poloviny třicátých let a aktivizace odborového hnutí

5.3.1 Hospodářský propad

Zatímco léta 1935 a 1936 byla obdobím stabilního ekonomického zlepšování, následující roky jsou poznamenány hlubokým hospodářským poklesem, novináři nazývaným „recession“, aby ho odlišili od krize („depression“).¹⁵⁰ Hospodářská krize, která zasáhla Spojené státy roku 1937, sice nedosáhla tak velkých rozměrů jako na přelomu dvacátých a třicátých let, přesto vážně postihla jak průmysl, tak zemědělství a obchod. Relativně nejméně se dotkla finančního sektoru, přesto došlo v březnu 1937 k silnému poklesu kurzu akcií na burzách.

K propadu přispěl i fakt, že v červnu 1937 nařídil Roosevelt podstatné snížení federálních výdajů. Ministerstvo financí začalo snižovat čistý příjem zavedením srážek z mezd zaměstnanců na účely sociálního zabezpečení, což pro federální pokladnu znamenalo příjem dvou miliard dolarů.¹⁵¹ Soukromé zdroje, které byly využívány na veřejné účely, nepostačovaly ke krytí mezery, která vznikla snížením federálních výdajů a podnikatelé nebyli ochotni pouštět se do rozsáhlých investic.

Vláda se rozpoltila na dva tábory, v níž jedni byli zastáncem nižších výdajů a vyrovnaného rozpočtu (skupina vedená ministrem financí Henry Morgenthauem, Jr.) a druzí vystupovali ve prospěch obnovení veřejných výdajů a přísnějšího prosazování protitrustových zákonů (mezi ně patřili např. jeden z nejbližších Rooseveltových poradců Harry Hopkins a ministr vnitra Harold Ickes)¹⁵². K zastáncům veřejných výdajů se přiklonil i F. D. Roosevelt, avšak neustálý hospodářský pokles vyprovokoval následnou Rooseveltovu neochotu k této politice.

Během hospodářské krizi dochází k výraznému snižování průmyslové výroby a v létě 1937 se výroba začíná masově zastavovat. Do konce roku 1937 se průmyslová produkce v zemi snížila o 31 % a přes osm milionů lidí bylo

¹⁵⁰ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 581.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Tamtéž.

bez práce.¹⁵³ Nezaměstnanost postihovala především černošské obyvatelstvo, hlavně kvůli jejich nízké kvalifikovanosti.¹⁵⁴

Situace v zemědělství byla opět svízelnější. Ceny zemědělských výrobků v důsledku hromadění velkých zásob a jejich neprodejnosti prudce poklesly, takže drobní a střední farmáři se opět ocitli mezi nejvíce postiženými producenty.¹⁵⁵

K posledním významným reformám nového úřadu přijatým na oživení zemědělství patřily Bankheadův a Jonesův zákon o nájemcích zemědělské půdy (Bankhead-Jones Farm Tenancy Act; 1937) a Zákon o omezení osevních ploch a výplatě prémie těm farmářům, kteří osevní plochy sníží (1938). K uplatňování zákona o nájemcích zemědělské půdy byla ustavena Zemědělská zabezpečovací správa. Systém půjček poskytovaných drobným farmářům jim měl pomoci udržet si svá hospodářství a nezměnit se v pouhé nájemce; nájemci si naopak mohli půjčit na nákup vlastních farem.¹⁵⁶

Další pomocné kroky byly učiněny ve prospěch „špatně bydlicích Američanů“. Wagnerův a Steagallův federální zákon o bydlení (Wagner-Steagall Act) zřizoval v rámci ministerstva vnitra federální Úřad pro bydlení, který poskytoval dlouhodobé půjčky místním organizacím ochotným přispět na náklady spojené s likvidací slumů a na výstavbu obecních bytů; Úřad také přispíval na nájemné občanům s nízkými příjmy.¹⁵⁷

Dále byl v červnu 1938 přijat Zákon o slušných pracovních podmínkách (Fair Labor Standards Acts)¹⁵⁸, jenž se vztahoval pouze na dělníky zaměstnané v podnicích „mezistátního obchodu“, to znamená v podnicích celostátního významu.¹⁵⁹ Tento zákon stanovil minimální mzdu¹⁶⁰ a čtyřicet čtyřhodinový pracovní

¹⁵³ NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 249.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 249. Ve velkých průmyslových městech bylo procento nezaměstnanosti černošských dělníků daleko vyšší než u bílých: r. 1940 bylo bez práce 13 % bílých a 32 % černých dělníků, v Chicagu 13 % a 35 %, v Pittsburghu 10 % a 40 %, v Baltimore 8 % a 16 %, ve Washingtonu 7 % a 17 % a v Atlantě 10 % a 16 %.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 249.

¹⁵⁶ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 583.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 582.

¹⁵⁸ FRIEDMAN: *American Law...*, s. 168. V kauze United States v. Darby (1941) byl tento zákon prohlášen ústavním.

¹⁵⁹ JAKOVLEV: *Franklin D. Roosevelt*, s. 266.

¹⁶⁰ NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 253. V první etapě 25 centů za hodinu, ve druhé etapě 30 centů a ve třetí 40 centů za hodinu.

týden (později snížen na čtyřicetihodinový)¹⁶¹ a zakázal mezistátní obchod s výrobky, které byly výsledkem nucené dětské práce.

5.3.2 New Deal a odbory

Hospodářská krize v letech 1937 – 1938 vyvolala v zemi sociální napětí a zvýšenou aktivitu pracujících; dělnická třída se bránila proti propouštění a snižování mezd, bojovala za zkrácení pracovního dne, za podpory v nezaměstnanosti a za zvýšení autority odborových svazů.¹⁶²

John L. Lewis přebudoval během jednoho roku Svaz důlních pracovníků a rozšířil jeho počet téměř o trojnásobek. V jeho stopách se také vydali vůdce Odborového svazu spojených zaměstnanců oděvního průmyslu Sideny Hillman a představitel Mezinárodního odborového svazu pracovníků ve výrobě dámských oděvů David Dubinsky¹⁶³. Jejich cílem bylo organizovat zaměstnance sériové výroby a přesvědčit předsedu Americké federace práce Willama Greena, aby byly ustaveny průmyslové odborové svazy v dosud neorganizovaných průmyslových odvětvích, neboť v polovině třicátých let působily pouze ve třetině průmyslových podniků dělnické odborové organizace a převážná část dělnictva zůstávala mimo odborové hnutí (to se týkalo například hornictví, automobilového, textilního, gumárenského a chemického průmyslu).

Po schválení Wagnerova zákona roku 1935 vzniká pod Rooseveltovou tichou patronací Výbor pro organizaci pracovníků v průmyslu (Committee for Industrial Organization - CIO). Roku 1936 vyloučila Americká federace práce odborové svazy, které se hlásily k Výboru pro organizaci pracovníků v průmyslu. CIO od této doby stál v čele dělnického hnutí, stávkových a protestních akcí. Osamostatnění CIO mělo tedy za následek rozšíření počtu odborově organizovaných dělníků (v roce 1937 již měly tyto odborové svazy přes čtyři miliony členů¹⁶⁴), ale rovněž rozštěpení hnutí.

¹⁶¹ FRIEDMAN: *American Law...*, s. 168. Pokud byl někdo nucen pracovat déle než činila maximální pracovní doba, muselo mu být zapláceno jedna a půl hodinové mzdy.

¹⁶² NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 251.

¹⁶³ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 580.

¹⁶⁴ NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 253.

Během roku 1937 a 1938 proběhlo ze strany CIO několik neúspěšných pokusů o sloučení s Americkou federací práce. Rivalita podněcovala obě skupiny k ještě většímu úsilí o získání nových členů¹⁶⁵; na počátku války bylo ve Spojených státech odborově organizováno přes 10 milionů dělníků.¹⁶⁶

Výbor pro organizaci pracovníků v průmyslu zahájil rozsáhlou kampaň mezi pracovníky ocelářského a automobilového průmyslu, v letech 1937 – 1939 využívalo dělnictvo nových forem třídního boje, a to takzvaných okupačních stávek, při nichž odmítali opustit dílny, dokud jim zaměstnavatelé nepřiznají právo kolektivně vyjednávat¹⁶⁷, a stávek se založenýma rukama, což znamená, že docházeli do závodů, ale nepracovali.¹⁶⁸ Mnozí zaměstnavatelé stejně jako odborářští vůdci jejich počínání odsuzovali, tyto taktiky ovšem zaznamenaly jisté vítězství.¹⁶⁹

Zástupci monopolů, tradičně silně zaměřeni proti sociálnímu rázu Rooseveltovy politiky, rovněž vyrazili do tvrdého boje – a to především proti Wagnerovu zákonu. Podle jejich názoru poskytoval odborům příliš mnoho výsad a vládě nadměrnou úlohu při řešení pracovních konfliktů, proto předložili návrh, který měl znamenat likvidaci Wagnerova zákona; proti tomuto pokusu se ovšem zvedla mohutná vlna protestních akcí, které úspěšně vyvrcholily 11. dubna 1939 ve Washingtonu, takže protinávrh zákona v Kongresu neprošel.¹⁷⁰

Výboru pro organizaci pracovníků v průmyslu se přes zřejmý odpor ze strany zaměstnavatelů podařilo během několika let sdružit v odborech velkou část zaměstnanců amerického gumárenského, naftového, elektrotechnického a textilního průmyslu.¹⁷¹

¹⁶⁵ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 580.

¹⁶⁶ NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 252.

¹⁶⁷ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 580.

¹⁶⁸ NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 253.

¹⁶⁹ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 580. V únoru 1937 vedení firmy General Motors uznalo Odborový svaz pracovníků automobilového průmyslu jakožto zástupce zaměstnanců pro kolektivní vyjednávání. Následující měsíc kapitulovalo vedení firmy Americké ocelárny, uznalo Organizační výbor pracovníků v ocelářském průmyslu (později Svaz amerických ocelářů) a přistoupilo na desetiprocentní zvýšení mezd a čtyřicetihodinový pracovní týden.

¹⁷⁰ NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 254.

¹⁷¹ Tamtéž.

5.4 Orientace na zahraniční politiku a konec New Dealu

Hospodářský propad v druhé polovině roku 1937 a prvních měsících roku 1938, jenž následoval po slibném období ekonomické obnovy v letech 1935 - 1936, přiměl Roosevelta ke změně důrazů v důležitých oblastech jeho politiky.¹⁷² Tento důraz je charakterizován především zvýšenou pozorností o zahraniční události a pozdější aktivnější účastí na jejich vývoji.

Přestože tento zvýšený zájem o zahraniční dění spadá spíše do druhého Rooseveltova prezidentského období, základy prezidentovy mezinárodní politiky lze pozorovat již během prvních dvou let jeho vlády. Skutečnost, že Spojené státy byly do té doby obklopeny příliš vysokou „celní zdí“, jež sloužila k ochraně amerického hospodářství a jeho cílů, znamenala, že jim ostatní státy nebyly schopny splatit dvacet miliard dolarů z první světové války.¹⁷³

K úpravě těchto poměrů vyhlásil prezident Roosevelt po svém nastoupení novou obchodní politiku. Dne 2. března 1934 byl schválen prezidentův návrh Zákona o vzájemných clech (Reciprocal Tariff Act); tímto aktem se počínaje 12. červnem 1934 udělovala prezidentovi na tři roky moc zvýšit nebo snížit stávající cla až o 50 % - a to bez souhlasu kongresu.¹⁷⁴ Tento zákon spolu se Zákonem o obchodních dohodách (Trade Agreements Acts) pak tvořil v budoucnu základnu obchodně-politického poměru Spojených států k zahraničí.¹⁷⁵

Snahy o odstranění hospodářské krize let 1937 – 1938 ještě podnítily zájem Spojených států o získání nových odbytišť a zajištění nových surovinových zdrojů. Dne 5. října 1937 schvaluje Obchodní komora Spojených států program rozsáhlých opatření, jež měla rozšířit zahraniční obchod a zvýšit americký vliv ve všech světadílech.¹⁷⁶

¹⁷² TAJOVSKÝ: *Historické a myšlenkové pozadí New Dealu*, s. 129.

¹⁷³ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 339.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 339. : „Tato nová hospodářská politika, jež byla nerozlučně spjata se jménem státního tajemníka Cordella Hulla, se vyznačovala liberálností, snižováním cel, uplatněním systému vzájemnosti a doložkami o nejvyšších výhodách, při čemž bylo sledováno posílení vlastní zaměstnanosti zvyšováním vývozem, dále zaujímání důležitých hospodářských pozic ve světě, zejména pak vyrovnání dluhů různých zemí, hlavně evropských, jakýmkoli způsobem. Zároveň bylo odmítáno zastupování soukromých zájmů, naopak, finanční a obchodní politika se prováděla jen ve jménu státu.“

¹⁷⁶ NAVRÁTIL: *Stručné dějiny...*, s. 256.

Právě tato nutnost více se orientovat na zahraničně politické otázky zapříčinila, že ve svém projevu před kongresem dne 4. ledna 1939 prezident nenavrhol ve své pravidelné zprávě o plánovaných legislativních aktech své vlády – poprvé po šesti letech – žádné zásadní normy směřující k reformě ekonomického systému.¹⁷⁷ Zmiňuje se zde pouze o potřebě „zachování reforem“.¹⁷⁸ Tento projev bývá označován za jakýsi „oficiální“ konec nového údělu.¹⁷⁹

¹⁷⁷ TAJOVSKÝ: *Historické a myšlenkové pozadí New Dealu*, s. 129.

¹⁷⁸ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 584.

¹⁷⁹ TAJOVSKÝ: *Historické a myšlenkové pozadí New Dealu*, s. 129.

ZÁVĚR

Nový úděl se bezesporu zapsal do historie několika trvalými změnami. Jmenovitě se jedná například o sociální pojištění, státní penze, podporu v nezaměstnanosti, zavedení minimálních norem v oblasti pracovních podmínek, pojištění vkladů či posílení moci federální vlády oproti roku 1932. Významným aspektem bylo též obnovení důvěry veřejnosti.

Prezident Roosevelt dokonce překročil hranice liberalismu zakotvených v pokrokářské doktríně svých předchůdců – Theodora Roosevelta a Woodrowa Wilsona, a to tím, že vláda měla podle něj a zastánců nového údělu nejen reagovat na sociální krize, ale především jim předcházet.¹⁸⁰ A ještě podstatnějším hlediskem bylo, že vláda byla povinna dle koncepce nového údělu zajistit prostřednictvím různých sociálních programů minimální úroveň prosperity pro každého Američana.¹⁸¹

Přesto si však samotný prezident Roosevelt od svého programu možná sliboval víc. Přes nesporné klady nového údělu, o nichž jsem hovořila výše, se nepodařilo uvést hospodářský život Spojených států do optimálního stavu.¹⁸² Kapitál byl příliš silný a Roosevelt s ním během druhé poloviny třicátých let často zápasil. Tížily jej vysoké daně, které byl povinen odvádět v důsledku rostoucího státního zadlužení, i zvýšení mezd u průmyslového dělnictva.¹⁸³ Z těchto důvodů se jej nepodařilo přimět k rozsáhlejším investicím na podporu státního plánování.

Výroba prudce klesala a křivka nezaměstnanosti se na konci nového údělu vyšplhala nebezpečně nahoru, jak naznačují srovnání let 1937, kdy míra nezaměstnanosti dosahovala 14,3%, zatímco roku 1938 se již vyšplhala na celých 19,0%.¹⁸⁴ Tento problém byl vyřešen až se vstupem Spojených států do druhé světové války.

Přestože Roosevelt položil základy socialistického státu, jeho reformy USA v socialistický stát nepřetvořily. Spojené státy si však do budoucna neudržely ani ekonomický režim laissez-faire, jenž velice rád uplatňoval například republikánský prezident Coolidge.¹⁸⁵ Roosevelt a jeho tým vytvořili kontrolovaný kapitalismus.¹⁸⁶

¹⁸⁰ TINDALL, SHI: *Dějiny Spojených států...*, s. 584.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² MATOUŠEK: *Spojené státy...*, s. 354.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Dostupné na: <http://velka-deprese.navajo.cz/>.

¹⁸⁵ MAUROIS: *A History...*, s. 169.

Svou práci jsem rozdělila do pěti kapitol. V první kapitole jsem se snažila čtenáře seznámit s hospodářskou, politickou a sociální situací, která panovala od konce občanské války ve Spojených státech. Dané období je charakteristické překotnou industrializací, s níž souvisí vytvoření nové sociální vrstvy, takzvaných kapitalistů, silnou imigrační vlnou, převážně z Asie a jižní a východní Evropy a tíživou situací farmářů. Důsledné uplatňování liberální ekonomické zásady laissez-faire v poslední třetině devatenáctého století vedlo k tomu, že nově vzniklá skupina monopolistů získala, při uplatňování svých ne vždy „čistých“ obchodních praktik, volné ruce. Zaměřila jsem se zde také na sílící sociální nespokojenost slabých sociálních vrstev a postoj americké společnosti k dělnické třídě. V následující podkapitole jsem se pokusila vystihnout situaci v první třetině dvacátého století, kdy se dostal do popředí nový myšlenkový a politický proud zvaný progresivismus, z něhož později vycházel i Franklin Delano Roosevelt. V poslední podkapitole bylo mým cílem představit čtenářům bezprostřední stav newyorské burzy před jejím velkým krachem a jeho dalekosáhlý dopad na americkou ekonomiku.

Druhá kapitola představila v jednotlivých podkapitolách osobní i profesní vývoj F. D. Roosevelta. Do této části jsem také zařadila významné období rozsáhlých zákonodárných akcí nazývaných „prvních sta dnů“. Řada významných zákonů tohoto období byla posléze Nejvyšším soudem prohlášena za protiústavní, čímž jsem se ovšem zabývala v kapitole třetí a také páté. Druhou kapitolu jsem uzavřela představením organizací a legislativních opatření, jež bývají ještě zařazovány do období prvního nového údělu. Zmínila jsem zde také důvody přijetí dvacátého prvního dodatku k americké ústavě – dodatek o zrušení prohibice.

Cílem třetí kapitoly bylo, jak jsem již uvedla výše, představení sporů, které vedly ke zrušení „pilířů“ Rooseveltovy politiky – zejména Zákona o národní průmyslové obnově (National Industrial Recovery Act). Dalším tématem této kapitoly se staly volby do kongresu koncem roku 1934, v nichž zaznamenala Rooseveltova Demokratická strana nevídaný úspěch. V tomto období se také utvořil nový tým Rooseveltových spolupracovníků, jejichž myšlenky se promítly do takzvaného „druhého období nového údělu“, někdy také označovaného jako „druhých sto dní“.

Ve čtvrté, předposlední, kapitole jsem se zaměřila na nejvýznamnější legislativu druhého New Dealu – a to zákon o sociálním zabezpečení a zákony,

¹⁸⁶ Tamtéž.

jejichž cílem bylo řešit problémy v oblasti zaměstnanosti a pracovních vztahů - zákon o řešení pracovních otázek v průmyslu a takzvanou „Malou NIRU“. Zákon o sociálním zabezpečení představoval pro Spojené státy, kde neměl tento typ zákonodárství své kořeny, výrazný krok kupředu – vytvoření starobních důchodů, zavedení mateřských dávek, příspěvků na péči o děti a veřejné zdravotnictví či vznik programu podpory v nezaměstnanosti, znamenaly pro „marginalizované“ skupiny obyvatelstva určitou sociální jistotu. V závěru čtvrté kapitoly jsem čtenáře seznámila s činností organizací vzniklých v polovině třicátých let, jejichž úkolem bylo poskytování pracovních nabídek a celkové zkvalitnění způsobu života například venkovského obyvatelstva.

Záměrem páté kapitoly bylo představit okolnosti, které vedly ke znovuzvolení F. D. Roosevelta. Naopak oslabením jeho politické pozice se zabývá podkapitola týkající se Rooseveltovy snahy o reformu Nejvyššího soudu. V tomto období druhé poloviny třicátých let významnou úlohu sehrály také odbory. Vysvětlení této zvýšené aktivity pracujících jsem podala v podkapitole s názvem „*Hospodářský propad*“, seznamující čtenáře s příčinami i následky hospodářské krize v letech 1937 – 1938. Svou práci jsem uzavřela představením legislativních opatření přijatých v souvislosti s orientací na mezinárodní obchod a politiku a označením „oficiálního“ konce New Dealu.¹⁸⁷

¹⁸⁷ TAJOVSKÝ: *Historické a myšlenkové pozadí New Dealu*, s. 128. Názory odborné veřejnosti na konec New Dealu se značně liší – za jeho faktický konec již bývá označován rok 1936 (případně již 1935), kdy byla ústřední legislativní opatření Rooseveltova programu zrušena rozhodnutím Nejvyššího soudu; jiný pohled na ukončení New Dealu představují události spojené s nastolením válečného stavu v Evropě, či kroky americké vlády směrem k válečné ekonomice roku 1940; konec New Dealu bývá také spojován se vstupem Spojených států do války roku 1941.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Právní předpisy

Agriculture Adjustment Act 1933

Bankhead-Jones Farm Tenancy Act 1937

Bituminous Coal Act 1937

Clayton Antitrust Act 1914

Economy Bill 1933

Emergency Banking Bill 1933

Emergency Farm Mortgage Act 1933

Emergency Relief and Construction Act 1932

Fair Labor Standards Acts 1938

Farm Credit Act 1933

Federal Emergency Relief Act 1933

Federal Reserve Act 1913

Federal Securities Act 1933

Frazier-Lemke Act 1934

Frazier-Lemke Act 1935

Glass-Steagall Act 1933

Gold Bill 1934

Guffey-Snyder Act 1935

Housing Act (Wagner-Steagall Act) 1937

Judiciary Reorganization Bill 1937

Meat Inspection Act 1906

National Industrial Recovery Act 1933

National Labor Relations Act (Wagner Act) 1935

Pure Food and Drug Act 1906

Rayburn-Wheeler Bill 1935

Reciprocal Tariff Act 1934

Sherman Antitrust Act 1890

Silver Purchase Act 1934

Social Security Act 1935

Soil Conservation and Domestic Allotment Act 1936

Smoot-Hawley Tariff 1930

Trade Agreements Acts 1934

Underwood-Simmons Act 1913

Unemployment Relief Act 1933

Wealth Tax Act 1935

Judikatura

A.L.A. Schechter Poultry Corp. v. United States, 295 U.S. 495 (1935)

National Labor Relations Board v Jones and Laughlin Steel Corporation, 301 U.S. 1 (1937).

Wright v. Vinton Branch of Mountain Trust Bank of Roanoke, VA., 300 U.S. 440 (1937)

United states v Butler, 297 U.S. 1 (1936)

Literatura

BLAHOŽ, Josef: F. D. Roosevelt: Opustená cesta. 1. vydání. Bratislava: Obzor, 1988. 318 s.

BRADÁČ, Zdeněk: „Zlatá“ dvacátá léta. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1983. 277 s.

BROŽ, Ivan: *Vůdcové: W. Churchill, Josif V. Stalin, F. D. Roosevelt, B. Mussolini, H. Truman, Hideki Tódžó, Čankajšek, A. Hitler, Charles de Gaulle*. 1. vydání. Praha: Olympia, 2001. 278 s.

BUDÍN, Stanislav: *USA – Portrét národa*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1948. 378 s.

FREUNDLICOVÁ, Judita: *Americké reálie, dějiny a literatura. I. Díl*. 1. vydání. Ostrava: Moravské tiskařské závody, 1977. 251 s.

FRIEDMAN, Lawrence M.: *American Law in the 20th Century*. 1. vydání. New Haven: Yale University Press, 2002. 722 s.

GARRATY, John A.: *Tisíc a jedna zajímavost z amerických dějin*. 1. vydání. Praha: BRÁNA, 1998. 177 s.

JAKOVLEV, Nikolaj N.: *Franklin D. Roosevelt: Člověk a politik*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1985. 502 s.

KAVKA, Pavel, VÍTEK, Jiří: *Spojené státy americké*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1977. 358 s.

KREJČÍ, Oskar: *USA a mocenská rovnováha*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1989. 346 s.

KREJČÍ, Oskar: *Americký konzervatismus*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1987. 257 s.

LEUCHTENBURG, William E.: *Franklin D. Roosevelt and The New Deal (1932-1940)*. 1. vydání. New York: Harper & Row, Publisher, Inc., 1963. 390 s.

MAREŠ, Petr: *Prezidenti Spojených států*. 1. vydání. Praha: Práh, 1994. 61 s.

MAŠKA, Eduard: *Kdo je F. D. Roosevelt*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1946. 32 s.

MATOUŠEK, Jaromír: *Spojené státy americké. Hospodářsko-politický vývoj národa*. 1. vydání. Praha: Fr. Borový, 1948. 589 s.

MAUROIS, André: *A History of the USA: from Wilson to Kennedy*. 1. vydání. GB: Weidenfeld & Nicolson, 1964. 365 s.

MERTL, Adolf: *Nástin dějin Spojených států amerických*. 1. vydání. Praha: Sfinx, 1948. 335 s.

NAVRÁTIL, Jan: *Stručné dějiny USA*. 2. vydání. Praha: Svoboda, 1984. 526 s.

NEVINS, Allan, COMMAGER, Henry S.: *Dějiny Spojených států*. 1. vydání. Klatovy: AMLYN, 1994. 379 s.

PARRISH, Michael E.: *Anxious Decades: America in Prosperity and Depression, 1920-1941*. 1. vydání. New York: W. W. Norton & Company, Inc., 1992. 529 s.

SINCLAIR, Upton: *Džungle*. 3. vydání. Praha: Mladá Fronta, 1974. 340 s.

SCHLESINGER, Arthur Jr. : *The Coming of the New Deal (The Age of Roosevelt, Vol. II.)*. 1. vydání. Boston: Houghton Mifflin Company, 1958. 669 s.

TAJOVSKÝ, Ladislav: *Historické a myšlenkové pozadí New Dealu* [online].
Acta Oeconomica Pragensia, roč. 13, č. 3, 2005, dostupné
na <http://www.vse.cz/aop/pdf/154.pdf> dne 20.3.2010, 151 s.

TINDALL, George B., SHI, David E.: *Dějiny Spojených států amerických*.
2. vydání. Praha: NLN, 1996. 897 s.

ABSTRAKT

Občanská válka v šedesátých letech devatenáctého století s sebou přinesla podstatné změny, které se týkaly především nastartování procesu industrializace ve Spojených státech a vzniku obřích kapitálových společností, takzvaných trustů. Cílem této práce je nastínění ekonomicko-sociální situace následujících desetiletí a zachycení příčin, které vedly k velké hospodářské krizi třicátých let dvacátého století. Období „velké deprese“ je neodmyslitelně spjato s osobností F. D. Roosevelta a jeho programem New Deal, kterým se snažil vyvést americkou ekonomiku z krize. Důraz je kladen na jednotlivá opatření nového údělu, jenž byly zaměřeny především na sociálně slabé vrstvy obyvatelstva a Rooseveltův boj s Nejvyšším soudem, jenž má na svědomí zrušení několika významných zákonů Rooseveltovy reformistické politiky.

KLÍČOVÁ SLOVA: nový úděl, hospodářská krize, zákony, odborová hnutí, Nejvyšší soud.

ABSTRACT

The Civil War in the sixties of the nineteenth century brought a lot of significant changes concerning industrialization in the United States of America and foundation of trusts. The objective of this work is an outline of the economic and social situation of the following decades and describing of the causes that led to the economic crisis in the thirties of the twentieth century. The period of “The Great Depression” is inherently linked to the personality of F. D. Roosevelt and his program “New Deal” which should have gotten American economy out of the crisis. The emphasis is placed on the particular actions of the New Deal aimed at the underprivileged population and Roosevelt’s fight with the Supreme Court that cancelled some of the most important acts of the Roosevelt’s reform policy.

KEY WORDS: New Deal, economic crisis, legislative acts, labor unions, the Supreme Court.

